kurikulum S

Sborník příspěvků ze závěrečné konference projektu Kurikulum S

esf evropský sociální fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

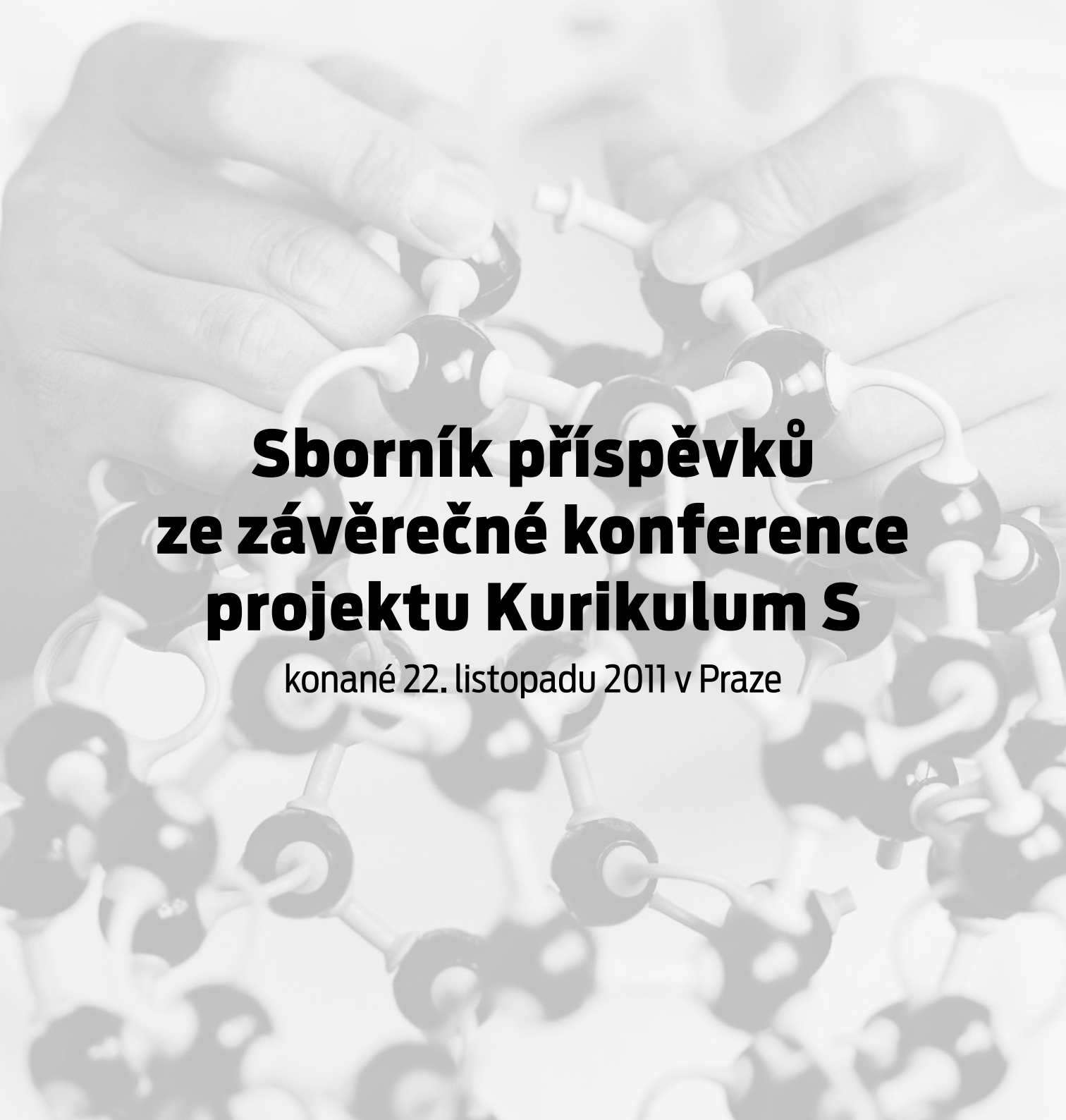

Sborník příspěvků ze závěrečné konference projektu Kurikulum S

konané 22. listopadu 2011 v Praze

Sborník příspěvků ze závěrečné konference projektu Kurikulum S

Publikace vznikla v rámci národního projektu Kurikulum S – Podpora plošného zavádění školních vzdělávacích programů v odborném vzdělávání, který realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání, školským poradenským zařízením a zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a s finanční podporou Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.

Více informací o projektu najdete na www.kurikulum.nuov.cz.

Autoři: Ing. Taťána Vencovská a kol.
Návrh obálky a grafická úprava: Zdeněk Kalenský
Editorka: Lucie Šnajdrová

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Praha 2012
ISBN: 978-80-87063-54-5

OBSAH

	Zkratky	4
	Úvodem	5
1.	**Cíle a výsledky projektu Kurikulum S** Ing. Taťána Vencovská, hlavní manažerka projektu	6
2.	**Proměny kurikula v rámci Evropy** Mgr. Martina Kaňáková, národní koordinátorka sítě ReferNet	10
3.	**Názory učitelů pilotních SOŠ a SOU na kurikulární reformu** Mgr. Petr Knecht, Ph.D., Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU	14
4.	**Názory učitelů na realizaci kurikulární reformy** Ing. Radoslav Kučera, ředitel Obchodní akademie Pelhřimov	17
5.	**Vývoj potřeb škol ve vztahu k tvorbě ŠVP a role RKC v tomto procesu** Ing. Zdeňka Marešová, RKC Jihočeského kraje	21
6.	**Úpravy školních vzdělávacích programů pro odborné předměty na SOŠ A SOU** Doc. Ing. Berta Rychlíková, CSc., RKC Moravskoslezský kraj	22
7.	**Příprava profilové maturitní zkoušky v oboru vzdělání Obchodník** Mgr. Miroslava Bazinková, RNDr. Věra Zábojníková	26
8.	**Žákovské projekty z pohledu možností zapracování do profilové maturitní zkoušky – praktické zkušenosti** Mgr. Miloš Blecha, VOŠ, SŠ, COP Sezimovo Ústí	29
9.	**Zkušenosti Regionálního konzultačního centra Praha s pořádáním Letní školy** Ing. Agáta Kočí, Regionální konzultační centrum Praha	32
10.	**Jazykové vzdělávání – pohled od kulatého stolu** Mgr. Pavla Ježková, PaedDr. Dagmar Pančíková, RKC Plzeňského kraje	35
11.	**Praktické stáže SOŠ ve firmách v kraji Vysočina** Mgr. Roman Křivánek, ředitel Vysočina Education	38
12.	**Česká školní inspekce v SOŠ a SOU – spolupráce RKC Středočeský kraj se zástupci ústředí ČŠI a středočeského krajského inspektorátu** PhDr. Ivana Šmejdová, vedoucí RKC Středočeský kraj	40
13.	**Žákovské projekty – Kapitoly z novodobých dějin** Ing. Václav Halada, Mgr. Petra Vrtělková, SOŠ Stříbro	43
14.	**Spolupráce školy se sociálními partnery** Eliška Jiříková a Ing. Jan Staněk, SOŠ elektrotechnická, COP, Hluboká nad Vltavou	45
15.	**Minulost, přítomnost a budoucnost technického lycea a jeho místo v české vzdělávací soustavě** Mgr. František Procházka, Střední škola průmyslová strojnická, technická a Vyšší odborná škola Chrudim; sekce technických lyceí při Asociaci průmyslových škol ČR	47
16.	**Profilová část maturitní zkoušky na Střední škole hotelové a služeb Kroměříž** Ing. Věra Zezuláková, Střední škola hotelová a služeb Kroměříž	51
17.	**Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami ve školním kurikulu** Mgr. Marie Velflová, autorka pracuje jako výchovný a karierový poradce	54
	Publikace	59

Zkratky

ČŠI	•	Česká školní inspekce
ESF	•	Evropský sociální fond
MP	•	maturitní práce
MŠMT	•	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
MU	•	Masarykova univerzita
NÚOV	•	Národní ústav odborného vzdělávní (od července 2011 součást NÚV)
NÚV	•	Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
PMZ	•	profilová maturitní zkouška
RKC	•	Regionální konzultační centrum
RVP	•	rámcový vzdělávací program
SOŠ	•	střední odborná škola
SPŠ	•	střední průmyslová škola
SVP	•	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	•	školní vzdělávací program
VOŠ	•	vyšší odborná škola
VÚOŠ	•	Výzkumný ústav odborného školství
VÚP	•	Výzkumný ústav pedagogický (od července 2011 součást NÚV)

Úvodem

Sborník je složen z příspěvků, které zazněly na závěrečné konferenci projektu Kurikulum S – Podpora plošného zavádění školních vzdělávacích programů do odborného vzdělávání v Praze 22. listopadu 2011. Sborník obsahuje všechny příspěvky z konference, a to od zástupců realizačního týmu projektu, regionálních konzultačních center i pilotních škol zapojených do projektu a dalších odborných škol. Do sborníku je zahrnuto i několik příspěvků, které na konferenci nezazněly.

V úvodu sborníku najdete příspěvky týkající se hlavních výstupů projektu Kurikulum S, proměn kurikula v Evropě a výzkumu na pilotních školách, který se věnoval mapování názorů učitelů na kurikulární reformu. V dalších příspěvcích vycházejí zástupci několika regionálních konzultačních center ze své dvouleté činnosti v pomoci odborným školám se zaváděním školních vzdělávacích programů a popisují formy pomoci, kterou poskytovali učitelům. Představují například organizování letní školy pro učitele, uspořádání kulatého stolu v oblasti jazykového vzdělávání, vývoj spolupráce s Českou školní inspekcí nebo organizování praktických stáží pro učitele ve firmách.

Dalšími autory příspěvků jsou učitelé nebo ředitelé pilotních i dalších odborných škol, kteří popisují své zkušenosti ze zavádění kurikulární reformy do praxe. Ve svých příspěvcích hovoří o projektovém vyučování, spolupráci se sociálními partnery, zkušenostech z přípravy profilové maturitní zkoušky nebo výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

1.

Cíle a výsledky projektu Kurikulum S

Ing. Taťána Vencovská, hlavní manažerka projektu

Národní projekt Kurikulum S – Podpora plošného zavádění školních vzdělávacích programů do odborného vzdělávání charakterizují v jeho závěrečné fázi tři základní ukazatele. Prvním je to, že jde o úspěšný projekt, který je financovaný z ESF a rozpočtu ČR a jako jediný je zaměřený na podporu zavádění kurikulární reformy v odborných školách. Druhou charakteristikou je počet podpořených osob v rámci aktivit projektu, kterých bylo ke konci října 2011 více než 8 000, a třetím ukazatelem je 20 vydaných nebo připravovaných metodických a dalších publikací souvisejících s výukou na středních odborných školách a učilištích.

Hlavním cílem projektu je podpora plošného zavádění ŠVP v odborném vzdělávání. Řešením, jak ho dosáhnout, pro nás bylo přiblížit se školám do jejich regionu, zjistit jejich konkrétní potřeby a ty průběžně sledovat a vyhodnocovat. Vzniklo tedy čtrnáct konzultačních center ve všech krajích včetně Prahy, které pro učitele pořádají semináře, workshopy, nabízejí jim konzultace, hodnocení ŠVP i kulaté stoly k sociálnímu partnerství. Některá centra rovněž organizují stáže pro učitele ve firmách nebo pedagogům nabízejí exkurze na odborných pracovištích.

S čím si školy neví rady?

Podle lektorů jsou nejčastějšími problémy ve školách nezájem učitelů o inovace a jejich neochota hledat v kurikulární reformě pozitivní možnosti ke zlepšení vlastní práce. Učitelé jsou málo motivováni ke změně zažitých výukových metod a postupů. Dalším problémem škol je jejich nedostatečná spolupráce se sociálními partnery, mnohdy pouze na formální úrovni. Školy také málo využívají možnosti kontrol vypracovaných RVP – ŠVP, leckdy náhodné kontroly následně ukazují na tyto nedostatky či chyby. Lektoři vidí problém také v zatíženosti pedagogických pracovníků při evaluaci ŠVP a v hodnocení žáků, a to i se zdravotním postižením a zdravotním a sociálním znevýhodněním. Problémem je i návaznost ŠVP na novou státní maturitu.

Od počátku fungování zorganizovala centra 374 seminářů pro celkem 7 233 osob z řad učitelů SOŠ a SOU. Mezi nejzajímavější aktivity konzultačních center v oblasti týkající se ŠVP a výuky na školách patří semináře Hodnocení souladu ŠVP s RVP z pohledu ČŠI, Projektové vyučování v ŠVP, Finanční gramotnost a Realizace průřezových témat. V oblasti pedagogické psychologie zaujaly učitele semináře Klima třídy, Úloha motivace v práci pedagoga SŠ a Syndrom vyhoření.

Od vzniku konzultačních center v roce 2009 poskytla centra dohromady 765 konzultací. Vývoj počtu konzultací kopíruje průběh školního roku a také potřeby škol v rámci projektu. Při konzultacích bylo podpořeno celkem 924 osob ve všech krajích. Přeborníkem v konzultacích je konzultační centrum Moravskoslezského kraje, v organizování seminářů zase vede Praha. Většina RKC již mají splněny smluvní závazky, ostatní je dokončují, např. Zlínský kraj, který zahájil činnost o rok později než ostatní z důvodu opožděných výběrových řízení. S konzultačními centry spolupracoval NÚOV / NÚV po stránce metodického vedení, zorganizoval rovněž 11 seminářů pro 217 lektorů, učitelů a konzultantů.

Analýza pilotních školních vzdělávacích programů

Do projektu je od počátku zapojeno 27 pilotních škol různého typu a zaměření. Cílem analýz ŠVP bylo zjistit jejich soulad s platným (nikoli pilotním) RVP a provést evaluaci ŠVP v souvislosti s pojetím výchovně vzdělávacích cílů. Analýzu zpracovali odborní pracovníci NÚOV a bylo do ní zařazeno 45 ŠVP 22 oborů vzdělání. Využitelnost analýzy směřovala k pilotním školám, k možnosti úprav vzdělávacích programů. Vyhodnocení analýz posloužilo i ostatním školám jako vodítko, z čeho by si při tvorbě a evaluaci ŠVP mohly vzít příklad a kterých nedostatků by se měly vyvarovat. V tomto smyslu bylo vyhodnocení přínosem i pro RKC.

V dotazníkovém šetření ze září 2009 téměř všechny pilotní školy uvedly, že zkušenosti při zpracovávání pilotních ŠVP byly přínosem pro tvorbu dalších ŠVP pro jiné učební a studijní obory. Pilotních ŠVP bylo v projektu Pilot S vytvořeno 53, v současné době tyto školy vyučují podle 119 ŠVP. Především bylo využito zkušeností z organizace tvorby ŠVP (např. sestavení a vedení pracovního týmu, časový harmonogram tvorby ŠVP, struktura ŠVP), z oblasti průřezových témat a klíčových kompetencí, z koordinace předmětů (mezipředmětové vztahy) a dále celkové hodinové dotace a ze spolupráce se sociálními partnery.

Z 15 oborů na pilotních školách byla celková úroveň odborných vědomostí žáků, kteří se učili podle pilotního ŠVP, u osmi oborů hodnocena jako lepší, u sedmi jako stejná, horší úroveň neuvedla žádná škola. Přitom v jazykových oblastech, jak u českého jazyka, tak u cizích jazyků, a v matematické oblasti byly výsledky vzdělávání splněny pouze z jedné čtvrtiny. Relativně největších úspěchů bylo dosaženo v oblasti ICT. Příčiny tohoto stavu jsou stále stejné – žáci mají při příchodu ze základní školy značné nedostatky v elementárních dovednostech (pravopis, čtení, porozumění textu, matematické a fyzikální dovednosti, pamětné učení, které je pro

zvládnutí učiva odborné školy nutné). Zde nedošlo k posunu k lepšímu. Řada škol se rovněž shoduje v tom, že hlavním problémem bylo opustit představu, že současný žák je vnitřně motivovaný zájmem o obor a vlastní kultivaci. Učitel jej stále musí motivovat, často neúčinně. Tlaky společnosti na rezignaci na vlastní kultivované chování jsou mnohdy silnější než osobnost učitele.

Celkové splnění požadavků ŠVP a možnosti zlepšení

Více než polovina pilotních škol konstatuje, že ŠVP se jim ve velké míře podařilo naplnit téměř ve všech předmětech. Možnosti zlepšení výsledků vidí školy v oblasti motivace žáků a ve spolupráci se sociálními partnery, tedy i s rodiči. Dále školy spatřují rezervy v aktivizujících metodách, hodnocení žáků, propojení odborných předmětů s praxí, naplňování klíčových kompetencí a průřezových témat nebo v lepším využití volného času žáků.

Mezi úpravy, které školy provedly v pojetí a obsahu odborné složky vzdělávání v oborech, ve kterých byla ukončena výuka podle pilotních ŠVP, patří zejména aktualizace učiva v souladu s potřebami praxe a vývojovými trendy v oboru, úpravy v mezipředmětových vazbách a v učebních osnovách, zestručnění ŠVP a úpravy v souvislosti se společným vyučováním oborů v jedné třídě.

Zajímalo nás také, kolikrát školy upravovaly pilotní ŠVP od jejich zavedení – nejčastěji to bylo třikrát. Hlavní důvody k revizi a úpravám pilotních ŠVP jsou nejčastěji zkušenosti samotných škol z ověřování, např. potřeba výuky „druhých" jazyků, přizpůsobení se poklesu nebo nevyrovnanosti znalostí žáků ze základních škol, úprava úrovně výsledků vzdělávání, změny v dělení odborných předmětů nebo v rozmístění předmětů v jednotlivých ročnících.

Převážná část pilotních škol soudí, že by měla škola vyhodnocovat ŠVP v pravidelných cyklech. Za pravidelné cykly považují školy vyhodnocování ŠVP po ukončení školního roku a po zhodnocení závěrečných zkoušek a maturit. Stěžejními podněty pro změnu ŠVP by měly být úpravy RVP, požadavky sociálních partnerů a změny v legislativě. Školy spatřují metodickou pomoc především ve stanovení jednotné metodiky pro hodnocení ŠVP, tedy zpracování metodické příručky evaluace ŠVP a komparace ŠVP s RVP.

Publikace projektu

Dosavadní i plánovanou činnost v rámci projektu shrnuje publikace Pomáháme odborným školám s reformou, která přehledně prezentuje dosud vydané i plánované publikace, uspořádané vzdělávací akce a představuje regionální konzultační centra i jejich činnost.

Výzkumné šetření mezi učiteli, řediteli a koordinátory ŠVP pilotních škol je shrnuto v publikaci Moderní odborná škola – názory učitelů pilotních škol na kurikulární reformu. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jaké kurikulární procesy se projevily v souvislosti se zaváděním a realizací ŠVP, jaké faktory je ovlivňovaly a jaké funkce plní kurikulum (ŠVP) v odborném vzdělávání. Respondentů jsme se ptali na jejich zkušenosti z tvorby ŠVP, na názory na změny související s realizací reformy, na faktory, které podporují nebo brzdí práci podle ŠVP, i na funkce ŠVP.

V edici metodických příruček pro učitele jsme již vedle zmíněné publikace Moderní odborná škola vydali Výukové strategie v praxi pilotních škol a Žákovské projekty – cesta ke kompetencím. Připravujeme dvoudílnou příručku Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol, Modulární projektování školních vzdělávacích programů v odborném vzdělávání, Vzdělávání žáků se zdravotním postižením ve středních školách a další publikace.

V oblasti sociálního partnerství škol a zaměstnavatelů a dalších partnerů jsme vydali studii Spolupráce odborných škol s jejich sociálními partnery, brožuru Odborné školy a jejich sociální partneři, sborník z konference Sociální partnerství odborných škol a chystáme publikaci Sociální partnerství očima zaměstnavatelů, která bude obsahovat příklady dobré praxe.

2. Proměny kurikula v rámci Evropy

Mgr. Martina Kaňáková, národní koordinátorka sítě ReferNet

V Evropě neexistuje jednotný vzdělávací systém; národní systémy jsou odrazem tradic a kultury jednotlivých zemí. Přesto se Evropská komise snaží prosadit ve vzdělávání svůj vliv, a to jak formou finančních injekcí (např. ESF), tak formou nejrůznějších doporučení. I přes velkou rozmanitost a s ní související terminologickou nejednotnost však nalezneme společné vývojové trendy. Evropa reaguje na problémy spojené s globalizací, ekonomickou krizí či životním prostředím, ale i na změny na trhu práce a na potřeby jednotlivce. Země směřují ke znalostním společnostem, v nichž jsou hlavním zdrojem rozvoje informace a jejich efektivní využívání. To vše vyvolává tlak na modernizaci a inovaci kurikula. Kurikulum je poměrně živý mechanismus, který reaguje na společenské změny a zásadně ovlivňuje kvalitu vzdělávání. Reforma českého školství proto není ojedinělým procesem, ale odpovídá vývoji v celé Evropě.

Tlak na modernizaci a inovaci kurikula je patrný zejména od 90. let 20. století a souvisí s konceptem zavádění klíčových kompetencí a výsledků učení. Evropa zažívá skutečný boom vzdělávacích či kurikulárních reforem. Některé země své pedagogické dokumenty pouze inovovaly, jiné – zejména postkomunistické země – je od základu změnily. Trendem je zejména posun od obsahu (učivo) k navrhování kurikul, která jsou založena na výsledcích učení a více reflektují potřeby jednotlivce. Jedním z hlavních důvodů pro zakomponování výsledků učení do kurikula je očekávání, že to posílí vztahy mezi systémy odborného vzdělávání a trhem práce. Toto očekávání se stalo naléhavějším zejména v souvislosti se současnou ekonomickou krizí.

Je ovšem potřeba říci, že ekonomické krize v předchozích dekádách, tedy zejména v 80. a 90. letech, rovněž vedly k rozsáhlým reformám v systémech odborného vzdělávání. Jednalo se zejména o změny související s požadavky trhu práce, a to zejména o posun směrem k ekonomice služeb, potřebu nových kvalifikací v nových oborech a také patrný technologický pokrok. Kromě již zmiňovaných změn ve společnosti (ekonomické krize, globalizace, mobilita, demografický vývoj – klesající demografická křivka atd.) a na trhu práce mají na kurikulum v neposlední řadě vliv rovněž evropské nástroje (např. Evropský kvalifikační rámec EQF či přenos kreditů ECVET) a nové metody a přístupy k učení (založené na výzkumech fungování mozku).

Posílení vztahu vzdělávací nabídky a požadavků zaměstnavatelů

Řada systémů (např. ve Španělsku či Nizozemí) byla příliš akademických a nerealistických[1], a tedy již neodpovídala potřebám moderní ekonomiky a novým formám organizace práce. Kurikulární reformy se (např. ve Španělsku, Nizozemí, Francii, Slovinsku, Německu, Irsku, Polsku, Slovinsku, Rumunsku a Skotsku[2]) zaměřily na posílení vztahu mezi vzdělávací nabídkou a požadavky zaměstnavatelů v tom smyslu, že fáze učení na pracovišti se skutečně realizovala ve firmách. Právě v tomto kontextu hrály výsledky učení klíčovou úlohu v kurikulu tím, že napomohly koordinovat učení ve škole s učením na pracovišti. Výzkumy prováděné v těchto zemích ukázaly, že za určitých podmínek mohou kurikula orientovaná na výsledky učení zlepšit učení a hodnocení a lépe svázat vzdělávání s potřebami žáka a trhu práce.

Kurikula definovaná pomocí výsledků učení ovšem nejsou zcela nová – téměř čtvrt století jsou používána ve Spojeném království (1986) a ve Francii (1985), ale také v Německu, Finsku či v Nizozemí (1996). Přesto se ani v případě inovací kurikula vždy nejednalo o změny, které byly provedeny okamžitě – např. v Nizozemí trval proces implementace do všech částí systému odborného vzdělávání až do roku 2010. V případě postkomunistických zemí, které své systémy reformovaly často od základu, započaly změny často až v souvislosti se vstupem těchto zemí do EU. Tyto země v řadě případů postupovaly striktně v souladu s doporučeními EU a k úpravě kurikula využívaly i evropské finanční zdroje (např. ve Slovinsku reformovali také ze zdrojů programu PHARE). V některých zemích, např. v Polsku, byl reformní proces poměrně dlouhý. S reformou zde započali v roce 2002 a teprve v roce 2012 se očekává dokončení ve smyslu plné implementace.

Trendy v kurikulárních změnách

V reformním úsilí, které spočívá buď v kompletní změně kurikula či pouze v jeho inovaci, lze zaznamenat dva trendy. Prvním je jakési obohacení kurikula. Tam, kde bylo kurikulum vnímáno jako sylabus, který zprostředkovává znalosti, je nyní kurikulum vnímáno jako politický nástroj, který vytváří rámec pro různé aktéry vzdělávacího procesu, a to nejen pro učitele a žáky, ale pro společnost jako celek. Týká se to např. Skotska, Německa, Nizozemí, Irska či Francie. Druhý trend se týká zvýšené flexibility kurikula a využití výsledků učení jako nástroje pro organizaci individualizovaných vzdělávacích cest. Tuto flexibilitu např. vyjadřuje trend směřující k modularizaci kurikula, v autonomii poskytované učitelům, pokud jde o volbu metod a materiálů pro výuku, nebo např. k otevření různých cest vedoucích k získání téže kvalifikace. Toto později vedlo v řadě zemí k zavedení rozlišování mezi klíčovým (národním) a školním kurikulem či vzdělávacím programem s tím, že vzdělavatelům bylo umožněno definovat části kurikula podle lokálních potřeb (např. Slovinsko, Španělsko, Polsko).

[1] Vzdělávací systémy těchto zemí byly založené na převažující výuce ve škole, ne na pracovišti.
[2] V těchto zemích realizoval Cedefop (Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy, které sídlí v Soluni) svůj výzkum zaměřený na metody výsledků učení v kurikulech odborného vzdělávání. V roce 2010 pak na základě výzkumu publikoval výzkumnou zprávu nazvanou Learning outcomes approaches in VET curricula.

Oba tyto trendy byly patrné na různé úrovni ve všech výše zmiňovaných zemích. Rozdíly se týkaly pouze rovnováhy mezi vstupy a výstupy a mezi chápáním výsledků učení. Tyto rozdíly jsou však částečně zakořeněny již v cílech kurikulárních reforem ve specifickém národním kontextu a také v teoriích učení.

Důvody a cíle kurikulárních změn v Evropě

Jaký je vlastně důvod a cíl sledování změn v kurikulu jednotlivých zemí? Výzkumy zaměřené na uvedenou problematiku provádějí např. mezinárodní organizace CEDEFOP, OECD, UNESCO či Světová banka. Získané informace slouží jako podklad pro rozhodování Evropské komise, ale také pro příslušná ministerstva jednotlivých zemí. CEDEFOP provedl v posledních letech dva rozsáhlé výzkumy zaměřené na problematiku výsledků učení – v roce 2009 publikoval zprávu The shift to learning outcomes a v roce 2010 zprávu *Learning outcomes approaches in VET curricula*. V letošním roce zahájil výzkumné práce, které směřují k vytvoření rozsáhlé srovnávací studie týkající se kurikulárních změn ve 32 zemích.

Rozdíl mezi tradičním kurikulem a tím, které je orientované na výsledky učení, je velmi patrný. Kurikulum založené na výsledcích učení mimo jiné zasazuje znalosti do kontextu a tyto znalosti jsou interdisciplinární. Toto kurikulum se zaměřuje na potřeby trhu práce a zaměstnanosti, nelpí jako tradiční kurikulum na vzdělávacím kontextu a na předání souboru znalostí. Učení je podporováno různými učebními metodami. Kurikula založená na výsledcích učení jsou mnohem komplexnější a flexibilnější. Takové kurikulum je mnohem transparentnější a umožňuje lepší prostupnost. Správně uchopené kurikulum může být v rukou učitelů velmi důležitým nástrojem pro výchovu samostatných a aktivních občanů s kritickým myšlením.

Použité zdroje

- When defining learning outcomes in curricula, every learner matters. Briefing Note, March / April 2011.
- Learning outcomes approaches in VET curricula. A comparative analyses of nine European countries. Research Paper No 6. Luxembourg: Publications Office of the European Union, CEDEFOP 2010.
- Bridging knowledge with skills and competences in school curricula: Evidence from policies and practices in nine European countries. Dr. Irene Psifidou.
- Materiál publikovaný v rámci konference Proceedings of the XIV World Congress ofComparative Education Societies. "Bordering, re-bordering and new possibilities in education and society". Istanbul, 14–18 June 2010.
- Reforma školství v České republice. Pavel Košák: Reformuje celá Evropa, str. 7–14. Varianty. Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s. http://www.varianty.cz
- Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí 6 / 2011, str. 7. Definování výsledků učení v kurikulu; NÚOV 2011.

www.refernet.cz

3. Názory učitelů pilotních SOŠ a SOU na kurikulární reformu

Mgr. Petr Knecht, Ph.D., Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Příspěvek představuje publikaci *Moderní odborná škola: Názory učitelů pilotních škol na kurikulární reformu*[3], která pojednává o reformě kurikula odborného vzdělávání v České republice. Hlavní pozornost publikace je zaměřena na problémy spojené se zaváděním (implementací) kurikulární reformy do školní praxe. Podstata implementace kurikulární reformy spočívá v zavádění dvojúrovňového systému kurikulárních dokumentů, přičemž je rozlišena rovina státu a rovina školy. Zatímco rovina státu je reprezentována rámcovými vzdělávacími programy (RVP), rovina školy je reprezentována školními vzdělávacími programy (ŠVP). Princip spočívá v tom, že jednotlivé školy si vytvářejí své vlastní ŠVP, a to na základě RVP. Tím je realizována idea decentralizace kurikulární tvorby a současně se otevírá prostor pro autonomii škol.

V publikaci jsou prezentovány výsledky výzkumu, který spočíval v realizaci řízených rozhovorů vedených s řediteli, koordinátory tvorby ŠVP a řadovými učiteli na pilotních středních odborných školách a středních odborných učilištích. Výzkum realizoval Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků ve spolupráci s Institutem výzkumu školního vzdělávání Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Jeho cílem bylo dokumentovat proces vzniku ŠVP a porozumět širokému spektru problémů, které jsou s tvorbou kurikula spojeny. Díky použité výzkumné technice řízených rozhovorů jsou v publikaci pojednány také některé další problémy, které mohou být v některých případech skryté nebo obtížně uchopitelné. V průběhu první poloviny roku 2011 bylo realizováno celkem 27 rozhovorů, byly pořízeny přepisy rozhovorů a byla zpracována jejich obsahová analýza.

Kurikulární reforma jako možnost pro realizaci změn

Výzkum ukázal, že na pilotních SOŠ a SOU je kurikulární reforma vnímána jako možnost pro uskutečnění širokého spektra změn. Z procesu tvorby pilotních ŠVP načerpaly školy zkušenosti, které bylo možné při tvorbě dalších ŠVP zhodnotit. Zatímco jednou z hlavních idejí kurikulární reformy byla decentralizace a posílení autonomie škol, v praxi se ukázalo, že tvorba ŠVP naráží na mnohé limity. Tyto limity především souvisely s finančními možnostmi jednotlivých škol – zpočátku se stávalo, že školy připravily ŠVP, nicméně jeho realizaci nebylo možné v plné míře financovat. Z výzkumu dále vyplynulo, že reformní záměry nebyly v některých případech učitelům s dostatečným předstihem vysvětleny, což v praxi vyvolávalo mnohé obtíže. Poukazovalo se také na problémy spojené s obtížnou uchopitelností vůdčích pojmů reformy (kurikulum, klíčové kompetence), jejichž výklad může být poměrně široký. Střední odborné školy a učiliště jsou významně napojeny na své sociální partnery (zejména zaměstnavatele), kteří tvorbu ŠVP významně ovlivňují.

Většina škol využila volnost, kterou jim ŠVP poskytují, a oproti minulosti více akcentovala svou oborovou i regionální specifičnost. Někteří respondenti vypověděli, že v souvislosti s tvorbou ŠVP se změnil způsob řízení škol, neboť do tvorby ŠVP byli ve větší míře zapojeni také řadoví učitelé. Školy ve svých ŠVP prezentují jasnou a společně sdílenou vzdělávací koncepci. Ukázalo se také, že tvorba ŠVP ve větší míře nastartovala spolupráci mezi vedením školy a učiteli, příp. mezi učiteli jednotlivých předmětů. Na mnoha školách se dle vyjádření dotazovaných učitelů zlepšila také spolupráce s žáky a rodiči. Výzkum dále upozornil, že učitelé začínají více promýšlet cíle a obsahy vzdělávání a reflektují vlastní práci, což se promítá do změny celkového pojetí výuky (využívání různých výukových metod a forem) a větší orientace výuky na žáka.

Co se týče funkcí kurikula, z rozhovorů vyplynulo, že ŠVP je na mnohých školách využíván jako nástroj dlouhodobého plánování výuky, a to zejména v rovině cílů a obsahů. V souvislosti se zaváděním ŠVP učitelé začali více promýšlet realizační stránku výuky, v tomto ohledu je možné ŠVP označit za impuls k zavádění výukových inovací. Někteří respondenti uváděli, že ŠVP využívají jako nástroj pro evaluaci výuky na úrovni školy jako celku i pro evaluaci výuky konkrétních učitelů. ŠVP také bývá častým podkladem pro hospitační činnost učitelů.

Problémy spojené s kurikulární reformou

V souvislosti s očekávanou podporou je možné konstatovat, že učitelé na pilotních školách vnímají jako akutní následující problémy: limitované množství finančních prostředků na zajištění výuky, systematicky nekoordinované vzdělávání učitelů, nízkou informační podporu veřejnosti a zejména rodičů, neujasněnou roli institucí zapojených do realizace a evaluace kurikulární reformy, neustálé změny vzdělávací politiky a nedostatky v obsahu RVP.

Publikace upozorňuje na široké spektrum problémů spojených s implementací kurikulární reformy v oblasti středního odborného vzdělávání. Výzkum takto naplňuje orientační funkci, kdy systematicky mapuje oblasti, které je možné v procesu implementace kurikulární reformy označit za bezproblémové nebo naopak za problematické. Považujeme za důležité upozornit, že výsledky realizovaného výzkumu není možné plošně zobecňovat, neboť vypovídají pouze o situaci na pilotních SOŠ a SOU.

[3] Plný text výzkumné zprávy je k dispozici v publikaci Knecht, P., Šumavská G. a kol. (2011): Moderní odborná škola: Názory učitelů pilotních škol na kurikulární reformu. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Kromě uvedeného je třeba zmínit, že edukační realita je v tomto výzkumu nazírána optikou učitelů, hlas ostatních aktérů reformy je v publikaci zmiňován pouze zprostředkovaně a okrajově.

Jsme přesvědčeni, že odborné školy získají v publikaci podněty a inspiraci, které jim umožní inovovat anebo lépe připravit stávající či nové ŠVP. Věříme, že čtenáři v publikaci také naleznou zajímavé a důležité podněty, které budou moci využít při obecnějších úvahách nad kurikulární reformou a snad také při řešení problémů s ní spojených. Kromě uvedeného bychom s výzkumnými zjištěními prezentovanými v této publikaci chtěli vstoupit do veřejných diskusí o vzdělávání a zároveň poskytnout výzkumně podložené poklady tvůrcům vzdělávací politiky, kteří by na jejich základě mohli činit informovaná rozhodnutí.

4. Názory učitelů na realizaci kurikulární reformy

Ing. Radoslav Kučera, ředitel Obchodní akademie Pelhřimov

Úvodem je třeba konstatovat, že moje vystoupení není kvalifikovaným rozborem průběhu kurikulární reformy, ale pouhým výběrem názorů široké pedagogické veřejnosti vyplývajících z osobních zkušeností. Názory jsem získával průběžně na různých poradách, seminářích, konferencích a častými rozhovory s učiteli a řediteli zapojených škol. Vzhledem k tomu, že reforma probíhá již více než šest let, je třeba vidět i určitý posun v názorech. Vývoj v čase je zřetelný, nikoli však jednosměrný. Některé radikální názory se zmírnily, jiné naopak zostřily, některé nadšené názory ochladly, jiné se staly ještě nadšenějšími.

Následující soubor názorů jsem se pokusil seskupit podle určitých oblastí, bez nároku na stanovování pořadí důležitosti či závažnosti. Mnohé z nich se prolínají natolik, že se od sebe dají těžko oddělit.

1. Úloha pilotních škol a RKC

Začnu tím, kde jsou názory zřejmě nejpříznivější. Většina pilotních škol poskytovala své zkušenosti nezištně kolegům z ostatních škol při nejrůznějších příležitostech, ať už při neformálním setkávání, nebo při akcích speciálně zorganizovaných za tímto účelem. Na tuto činnost navázala Regionální konzultační centra ve fázi ověřování a jejich činnost s větším či menším úspěchem pokračuje dosud. Nesetkal jsem se se zásadním negativním postojem vůči této bohulibé činnosti, snad jen s nespokojeností s konkrétním programem či lektorem na konkrétní akci.

2. Úloha médií

V tomto bodě jsem zaznamenal reakce spíše negativní, zejména na zprávy běžného tisku, rozhlasu a televize. Na výrocích 1. září typu: „Ode dneška se na školách začíná učit úplně jinak...“, jsem sám nenašel nic pozitivního. Pro veřejnost jde o zcela matoucí zprávu, která nenašla kladný ohlas. Jiná situace je v oblasti odborných časopisů – tam se objevovaly zprávy objektivnější. Jak v učitelských novinách, tak v dalších pedagogických médiích se objevovaly rozbory dílčích kroků reformy a názory pedagogické veřejnosti i zástupců dalších zainteresovaných stran, a to kladné i kritické.

3. Vliv státní maturity a přijímacích zkoušek na VŠ

Jednou z myšlenek kurikulární reformy byl odklon od „paměťového“ učení k učení „pro život“. Pilotní školy narážely na nesoulad tohoto přístupu s požadavky vysokých škol na obsah a formu přijímacích zkoušek. Častým argumentem proč nezměnit přístup k výuce zejména matematiky a cizích jazyků (ale i dalších předmětů) byla právě obava o to, zda žáci budou dobře připraveni na úspěšné složení přijímacích zkoušek na VŠ, které jsou koncipovány „klasicky“, tj. testují se vědomosti. Rovněž obava z obsahu a formy maturitních zkoušek ovlivňovala chuť učitelů měnit zažité metody práce. Výsledky prvních maturit prozatím nedávají příliš optimismu k prohloubení změn. Nejvíce kritiky sklidila snaha srovnat žáky gymnázií a odborných škol jedinou zkouškou.

4. Návaznost na úroveň žáků ze ZŠ

Jde o velmi kriticky hodnocenou oblast. Již při zahajování prací na pilotních školách se objevily názory, že RVP středních škol jsou postaveny na nereálném základě. Že vycházejí z předpokladu úspěšného zvládnutí vysokých a často nereálných cílů RVP ZŠ, které ale žáci splní na mnohem méně než 100 %. RVP pro SŠ jsou rovněž postaveny spíše maximalisticky, takže už na vstupu vzniká různě velký rozpor mezi očekáváním a skutečností. Ověřování ŠVP pak tato tvrzení spíše potvrdila, než vyvrátila. Nástupem žáků ZŠ, kteří pracovali podle ŠVP, na střední školy se situace ještě zhoršila. Podle vyjádření mnoha kolegů různých předmětů žáci postrádají základní kompetence k učení, mnohdy i ke slušnému chování.

5. Vliv na pedagogické sbory

Jde o velmi různorodě hodnocenou oblast. Zástupci pilotních škol uváděli, že tvorba ŠVP nastartovala ve sborech turbulence. V lepším případě se vyjasnily pracovní týmy, zlepšila se komunikace mezi učiteli, začaly lépe fungovat předmětové komise. Někteří kolegové vyjadřovali názor, že sladění pracovních týmů byl jediný kladný přínos zavádění ŠVP. Na mnohých školách to ale byl proces velmi dramatický, objevovala se řevnivost, boj proti „novotám“, setrvání na tradičních postupech za každou cenu, osobní výpady, vytváření zájmových skupin, prostě situace, která vnesla do sborů neklid. Těžká práce pro vedení těchto škol.

6. Vliv na metody výuky

Tato oblast byla snad nejvíce diskutovaná a medializovaná, bohužel ve velmi zjednodušené podobě. Zde se asi nejvíce projevil rozpor mezi nároky RVP a časovými možnostmi výuky. Moderní metody velmi často znamenají vyšší časové nároky jak na přípravu, tak samotnou výuku. Na seminářích v rámci přípravy na tvorbu ŠVP jsme se setkávali s velmi dobře připravenými a realizovanými hodinami výuky podle „moderních“ metod, ale nakonec se ukázalo, že lektorka tuto ukázkovou hodinu týden předem se žáky nacvičovala ve čtyřech vyučovacích hodinách. Skloubit časovou náročnost a současné možnosti a požadavky na výstup je velmi obtížný a náročný úkol. Ne všichni učitelé jsou ochotni tyto „galeje“ podstoupit. Jednodušší a z hlediska okamžitého výsledku efektivnější je hodiny prostě klasicky odučit.

7. Legislativní stabilita ŠVP

Tato oblast je podle názorů školské veřejnosti velmi málo srozumitelná. Vyvstává řada otázek: Jak dlouho platí ŠVP? Musí žáci končit podle stejného ŠVP jako začínali? Jak velká změna musí nastat, aby bylo třeba napsat nový ŠVP? Jak řešit menší změny (aktualizace učiva, změny v materiálním či personálním zajištění výuky atd.)? Budou se revidovat RVP? Odpovědi nejsou jednoznačné a jak MŠMT, tak NÚV a ČŠI nedávají jasnou informaci. A tak existují ŠVP několik let beze změny vedle těch, které jsou aktualizovány různými dodatky každoročně. Tuto oblast vidím jako jeden z dluhů centra vůči školské reformě a pedagogické veřejnosti. Školy jsou mnohdy bezradné, a buď rezignují, nebo se chovají podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, ale bez legislativní podpory.

8. Úloha zřizovatelů

V této oblasti je situace poměrně jednoduchá, ale smutná. Většina škol přiznává, že zřizovatelé o kurikulární reformě nevědí nic podstatného, že nevnímají potřeby škol, v podstatě jim ani nerozumí, a co je nejhorší, ani je to nezajímá. Mnohdy ani neví, že je jejich škola pilotní a že to má vliv na její chod, že to znamená velké množství práce navíc a přitom že se jedná o prestižní záležitost.

9. Finance

Finanční zajištění kurikulární reformy je nejslabším článkem celého procesu a zřejmě nejostřeji kritizovanou oblastí. Ani já nepovažuji za omluvu, že je svět ve finanční krizi. Při zahájení reformy byly dávány za příklad státy, které právě z hospodářské krize vybředly díky masivním investicím do vzdělávání (Irsko, Finsko...). Podle údajů OECD jsme vytrvale na jednom z posledních míst mezi vyspělými státy podle podílu HDP věnovaného na vzdělávání. A zdaleka nejde jen o platy pedagogů. Prostředky věnované státním rozpočtem na vybavení škol jsou zanedbatelné a nepostačují ani

na nejnutnější údržbu. Zde je třeba poděkovat zřizovatelům, kteří tolerují používání jejich peněz na vybavení škol, a samotným školám, které jsou schopny různými aktivitami (projekty, DČ) získat další zdroje.

10.Závěr

Nedá se jednoznačně říci, že pedagogická veřejnost s kurikulární reformou souhlasí, či nikoli. Jde o velmi různorodou škálu názorů, mnohdy ovlivněných osobní zkušeností a podmínkami, ve kterých konkrétní učitelé pracují. Na závěr chci říci myšlenku svého váženého kolegy, která vystihuje jádro všech zmíněných problémů, aniž bych ji dále komentoval – to je na vás:

„Celá koncepce kurikulární reformy a koncepce RVP vychází z mylné představy, že centrem vzdělávání je žák, který dychtí po vzdělávání, lační po vědomostech a je ochoten tomuto cíli obětovat své pohodlí a volný čas."

Můj osobní názor je, že je potřeba dát učitelům prostor a podmínky pro práci. Budou-li kvalifikovaní, budou-li citlivě řízení, budou-li mít přiměřené pravomoci a odpovědnost a budou-li slušně ohodnoceni, dokážou s dětmi zázraky. Ale jestli je budeme pořád zatěžovat zbytečnými dotazníky, budeme jim vnucovat formalizované postupy, otravovat jim život byrokracií, budou unaveni. Budou plnit šuplíky zbytečně vyplněnými lejstry a budou se ptát: „Co z toho mají žáci?"

5. Vývoj potřeb škol ve vztahu k tvorbě ŠVP a role RKC v tomto procesu

Ing. Zdeňka Marešová, RKC Jihočeského kraje

Zpočátku se naše regionální konzultační centrum soustředilo především pouze na pomoc školám při propracování školních vzdělávacích programů. Brzy jsme zjistili, že školy nemají až takový zájem o tyto naše služby. Při vzájemné komunikaci jsme byli ujišťováni, že školy mají ŠVP v dostatečné míře zpracovány, o čemž jsme nebyli úplně přesvědčeni.

Školám chyběla zpětná vazba

Odhadovali jsme, že tento postoj škol odpovídá tomu, že dosud neměly „zpětnou vazbu", tedy dostatek informací od České školní inspekce a Národního ústavu pro vzdělávání. K tomuto závěru jsme dospěli z rozborů stavu, z kontrolní činnosti a v neposlední řadě i z faktu, že školy ne vždy akceptují názory a požadavky sociálních partnerů.

Předpoklad o tom, že školám chybí zpětná vazba, se nám později potvrdil tím, že největší úspěch měly semináře pořádané za účasti České školní inspekce „Řízení kvality při tvorbě ŠVP z pohledu ČŠI". Další naší myšlenkou bylo prostřednictvím RKC ukázat školám další možnosti doplnění ŠVP tím, že zprostředkujeme komunikaci škol se sociálními partnery tak, aby školy získaly zpětnou vazbu, zda jejich ŠVP odpovídá potřebám především sociálních partnerů – firem.

Úspěšné byly „kulaté stoly", které se konaly v červnu 2011 a kterých se účastnili zástupci středních a vysokých škol a firem. Na těchto akcích se podrobně probíraly společné problémy na téma sociálního partnerství. Neméně úspěšná byla také stáž pedagoga v elektrotechnické firmě v Písku – příklad zapracování problematiky osazení desky plošného spoje i SMD součástkami, používání automatů, pájení vlnou atd. do učiva praktického vyučování ve 3. ročníku. Přínosem pro školu bylo též seznámení se se způsoby řízení jakosti pomocí ISO 9001.

Teprve nyní, po více než dvou letech fungování konzultačního centra, se situace mění a školy se samy začínají obracet na RKC o radu. Nyní už totiž mají dostatek podkladů z hodnocení ČŠI nebo získaly informace od firem z řízených stáží pedagogů nebo kulatých stolů. Regionální konzultační centrum Jihočeského kraje podalo žádost o akreditaci dvou vzdělávacích akcí v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a to 1. Žákovské projekty a 2. Nejčastější chyby v ŠVP.

6.

Úpravy školních vzdělávacích programů pro odborné předměty na SOŠ a SOU

Doc. Ing. Berta Rychlíková, CSc., RKC Moravskoslezský kraj

Činnost RKC MSK

Regionální konzultační centrum Moravskoslezského kraje působí při katedře technické a pracovní výchovy Pedagogické fakulty, která je součástí Ostravské univerzity. Katedra je dlouhodobě garantem oboru Učitelství odborné výchovy pro specializaci obchod a služby a specializaci strojírenství. Studenti těchto oborů jsou ve velké většině učiteli odborných předmětů na středních odborných školách, kteří si studiem v kombinované formě v rámci bakalářského a navazujícího magisterského studia doplňují vzdělání.

Činnost našeho RKC je s pedagogickou činností Ostravské univerzity pevně spojena a lze konstatovat, že to je ku prospěchu jak RKC, tak odborné výuky v oborech, které zajišťujeme. Mnoho seminářů a workshopů vycházelo z toho, čím se v praxi zabýváme ve výuce a co považujeme za důležité. Volba námětů byla ve značné míře ovlivněna také požadavky našich studentů, kteří se jako učitelé odborných předmětů potýkají s problémy školní praxe při uplatňování RVP na svých školách. Zázemí ostatních specializovaných kateder Pedagogické fakulty nám umožnilo praktické problémy konzultovat z širšího hlediska, než by to umožňovala činnost lektorů pocházejících z jedné katedry. Týká se to zejména problematiky pedagogicko-psychologické a problematiky průřezového tématu spojeného s aplikací informačních technologií.

Úpravy a inovace ŠVP na školách

Uplynulé období činnosti RKC, v jehož průběhu byly rozpracovávány rámcové vzdělávací programy jednotlivých oborů na středních odborných školách a učilištích do ŠVP, bylo v rámci přípravy učitelů důležitou součástí práce jak centra, tak katedry. Učitelé katedry, kteří působí jako lektoři RKC, se jako konzultanti podíleli na rozpracovávání velkého počtu ŠVP. Konzultace se týkaly zejména dílčích problémů spojených s ŠVP, s jednotlivými odbornými předměty a rozpracování průřezových témat do výuky.

V současné době, kdy již probíhá ve většině škol výuka podle vlastních ŠVP, se problematika z hlediska poradenství mění, roste také zájem škol o změny ve školních vzdělávacích programech. Pozvolna si začínáme ověřovat, nakolik došlo k posunu znalostí žáků středních odborných škol, kteří procházejí posledními ročníky cyklu vzdělávání podle ŠVP. Využíváme k tomu nejen informací získaných prostřednictvím konzultací a dotazníků zaslaných na střední školy centrem, ale i informací od našich studentů, kteří zpracovávají závěrečné bakalářské a magisterské práce.

Potvrzuje se, že ne všichni učitelé mají jasno v tom, co je myšleno kompetencemi a jejich vytvářením, že průřezová témata nejsou dosud důsledně aplikována ve výuce aj. Dle našeho názoru uzrává doba také pro úpravy školních vzdělávacích programů ve směru inovací odborné problematiky realizované prostřednictvím ŠVP.

Je také důležité, aby výuka odborných předmětů byla úzeji spojována s environmentální problematikou, platí to jak pro teoretické předměty, tak pro praktickou výuku. Absolventi škol by měli být schopni posoudit nebezpečnost techniky, s níž budou pracovat, a v praxi být schopni uplatňovat zásady ochrany životního prostředí, spojovat je se znalostí moderních technologií a uplatňováním zákona č. 76 / 2002 Sb. V tomto smyslu není toto spojení většinou ve školních vzdělávacích programech dostatečně popsáno a realizováno, zvolená struktura mnohých z nich (např. těch, které jsou zpracovány pomocí šablony SMILE) to ani neumožňuje a průřezová témata jsou v nich řešena jen krátkou informací umístěnou na konci programu, aniž by byla konkrétní a vázaná k odbornému tématu.

Je potřeba zvažovat, v jakém rozsahu se dá nová odborná tématika probírat, počty hodin jsou omezeny. Zkušenosti ukazují, že např. v problematice materiálů, pokud vycházíme z principu jeho stavby, je tím vystaven základ pro rozšíření i o nové pojmy v oblasti materiálovědy. Nejde zde o výčet a popis novinek, ale jejich postavení vedle současných, běžně do výuky zařazených materiálů, a o porovnání vlastností a možností uplatnění. Obdobně to platí o výuce zkoušení materiálu, neměly by chybět informace o progresivních metodách zkoušení vlastností – opět je to vhodné provést spolu s výkladem o klasickém zkoušení a materiálech, šetří se tím čas a současně se dají lépe objasňovat dané postupy a jejich význam. Zdůraznit je důležité hlavně ty postupy, které umožní aplikaci nových konstrukčních materiálů a s nimi spojenou ochranu životního prostředí.

Obdobným způsobem lze postupovat i u zcela odlišných oborů. Řada diplomových prací, zaměřených např. na zpracování ŠVP oboru kuchař-číšník, možnosti podobných inovací potvrzuje bez toho, že by docházelo ke konfliktu se stávajícím počtem vyučovacích hodin.

Dále je uveden příklad možné inovace v oblasti rozpracovávání odborných informací o materiálech u strojírenských oborů, ale obdobně to platí i pro technologie a také pro další odbornosti na středních školách.

Příklad inovací

Jako příklad jsou uvedena témata týkající se nových materiálů ve strojírenských oborech.

Charakteristika konstrukčních materiálů

Degradace a hodnocení vlastností konstrukčních materiálů. Lom materiálu. Únava materiálu. Creep kovů a viskoelastické chování polymerů. Radiační poškození. Koroze a korozní praskání.

Vývoj v oblasti ocelí:

Oceli o vysoké pevnosti. Korozivzdorné oceli. Žáruvzdorné a žáropevné oceli. Oceli odolné proti opotřebení. Mikrolegované oceli.

Příklady vybraných neželezných kovů v netradičních aplikacích:

Intermetalika. Slitiny s tvarovými paměťovými vlastnostmi. Lehké kovové materiály.

Technická keramika:

Oxidová keramika. Neoxidová keramika. Řezná keramika. Slinuté karbidy. Cermety.

Další vybrané materiály:

Nanokrystalické materiály. Jíly. Uhlíkové materiály (grafen, furelleny). Karbidy, nitridy, boridy, silicidy. Vlákna a vláknové kompozity.

Environmentální problematika v odborných předmětech

Z environmentální problematiky, která se váže na odborné předměty v rámci průřezového tématu Člověk a životní prostředí, je třeba vedle informací přímo vázaných na obor studia aplikovaných v teoretické i praktické výuce věnovat dostatečnou pozornost vybraným pojmům a legislativě požadované v praxi. Většinou nejsou uvedena témata spojená se závazky v oblasti Státní politiky ŽP ČR a implementace legislativy EU, např.:

Zásady environmentální politiky:

- prevence, předběžná opatrnost, znečišťovatel platí.
- Dobrovolné uplatňování systému environmentálního managementu (ISO 14001, EMAS III).
- Zavádění EMS ve výrobních podnicích v návaznosti na systém řízení jakosti (ČSN EN ISO 9000, QS 9000 aj.), bezpečnosti práce (OHSAS 18001) a perspektivně i EN ISO 16001 (energetický management).
- Preventivní strategie čistší produkce, definice čistší produkce, trend od nápravy k prevenci.

Zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění a integrovaném registru znečišťování.

Vybrané pojmy: metoda LCA – posuzování životního stylu, ekolabeling – environmentální značení, ekodesign – vývoj a konstrukce výrobků s ohledem na životní prostředí.

Oceňujeme velkou práci a tvořivost, kterou naši učitelé vynaložili při zpracovávání a aplikaci školních vzdělávacích programů, a přejeme všem, aby i v dalším období, které bude spojené s inovací RVP a ŠVP, našli dostatek energie a námětů umožňujících zkvalitňování programů a tím i výuky odborných předmětů na svých školách.

7.

Příprava profilové maturitní zkoušky v oboru vzdělání Obchodník

Mgr. Miroslava Bazinková, RNDr. Věra Zábojníková

Jednou z aktivit projektu Kurikulum S bylo plošné zavádění ŠVP v oboru vzdělání Obchodník. Projekt se dále podílel na přípravě profilové maturitní zkoušky (PMZ) v souladu s připravovanou vyhláškou o maturitní zkoušce tak, aby byly sjednoceny požadavky k ověření odborných znalostí a dovedností při maturitní zkoušce.

Cílem této aktivity v projektu je zlepšení transparentnosti, srovnatelnosti a kvality maturitní zkoušky v odborné části a poskytnutí doporučení školám jak přistupovat ke koncipování a realizaci PMZ. Za účelem řešení tohoto úkolu byl v oboru vzdělání Obchodník sestaven pracovní tým, který byl složen ze zástupců pilotních škol zapojených do projektu i ze zástupců nepilotních škol. Pilotní školu zastoupila SOŠ a SOU obchodní, Brno Jánská 22 a nepilotní byly ostatní školy, které se podílely na přípravě PMZ (SŠO, Husova 9, České Budějovice, SOUo, Belgická 29, SOU podnikání a gastronomie, Za Černým mostem 3 / 362, Praha 9).

Tým pracoval na základě osnovy:

- návrh na složení profilové části maturitní zkoušky v souladu s RVP,
- návrh tematických okruhů pro ústní MZ (příklad rozpracování tematických okruhů do jednotlivých témat),
- porovnání souladu tematických okruhů s kompetencemi absolventa v RVP,
- návrh kritérií hodnocení (příklady zadání),
- návrh praktické maturitní zkoušky.

Postup při řešení:

1. Tematické okruhy pro teoretické zkoušky PMZ.
2. Soulad tematických okruhů PMZ a kompetencí absolventa RVP.
3. Hodnotící kritéria pro vybrané tematické okruhy.
4. Tvorba příkladů maturitních otázek.
5. Praktická maturitní zkouška.
6. Výsledky ověřování tematických okruhů při maturitní zkoušce ve školním roce 2010 / 2011.
7. Tvorba příručky pro učitele na středních odborných školách.

Ad 1. Tematické okruhy pro teoretické zkoušky PMZ

Tým navrhl tematické okruhy ve vazbě na RVP a vypracoval konkrétní dílčí témata pro každý okruh. NÚV porovnal návrhy z jednotlivých škol a vytvořil finální verzi, která byla týmem schválena. Vytvořené tematické okruhy jsou povinnou součástí obou teoretických zkoušek, konají se ústní formou před zkušební komisí a představují teoretický základ oboru vzdělání Obchodník.

Ad 2. Soulad tematických okruhů PMZ a kompetencí absolventa RVP

Každý účastník týmu prověřil, zda je na tematické okruhy vazba v kompetencích a zda obsahují všechny kompetence z RVP. Pro vybrané okruhy byly vypracovány podrobnější osnovy.

Ad 3. Hodnotící kritéria pro vybrané tematické okruhy

Pro stanovený tematický okruh byly označeny kompetence, které žák splní. Bylo rovněž určeno, jak budou tyto kompetence ověřovány. Na vytvořených pracovních listech jsou stanoveny úkoly, které žák musí zodpovědět u ústní zkoušky, popř. vypracovat na příkladech. Zároveň jsou stanovena kritéria hodnocení výsledků žáků.

Ad 4. Tvorba příkladů maturitních otázek

Bylo vypracováno několik příkladů zkušebních témat k ústní maturitní zkoušce, která se vztahují k vybranému tématu, a to včetně pomůcek, materiálů, tiskopisů a dokladů.

Příklad:

Postup na vybraný okruh Majetkové a kapitálové vybavení obchodního podniku:

a) odborné kompetence – návaznost na RVP, musí být pokryty všechny kompetence,
b) forma ověřování – ústní, praktická,
c) ověření kompetencí – zda žák uvedené kompetence splňuje a do jakého rozsahu a jak bude hodnocen a co musí na jednotlivé stupně splnit,
d) praktické úkoly – jsou uvedeny praktické příklady, které musí žák splnit a místo, kde je bude provádět (zde jsou důležití smluvní partneři, při dobré spolupráci je možnost vykonání praktické zkoušky přímo na pracovištích odborného výcviku či odborné praxe),
e) pomůcky – povolené pomůcky u praktické maturitní zkoušky (např. kalkulačka, účtová osnova, daňové zákony apod.).

Ad 5. Praktická maturitní zkouška

V týmu probíhaly diskuse o průběhu praktických maturitních zkoušek na jednotlivých školách a o výběru vhodných forem u praktické maturitní zkoušky. V praktické maturitní zkoušce jde o ověřování odborných kompetencí v souladu s profilem absolventa. Byly popsány a doporučeny varianty pro praktickou MZ:

- praktická maturitní zkouška ve dvou dnech:
  - první den – praktická maturita v reálné nebo cvičné prodejně – práce na kontrolní pokladně, odborný prodej (i v cizím jazyce), balení zboží,
  - druhý den – praktické řešení úkolu v předmětech ekonomika, obchodní provoz, účetnictví, administrativa provozu (žáci využívají počítače);
- kombinace forem: praktická maturitní zkouška a obhajoba maturitní práce, tj. k předcházející variantě se přidává ještě jeden den, ve kterém žák představuje a obhajuje svoji maturitní práci.

V příkladech, které se týkají realizace praktické zkoušky a kombinované formy zkoušky, je nastavena struktura příkladu, která zahrnuje informace k organizaci zkoušky, místo konání zkoušky a hodnocení žáka. Dále je uvedena vazba na kompetence absolventa oboru, vazba na RVP ve vzdělávacích oblastech a doporučení školy, která příklad připravila. Všechny příklady jsou zpracovány na základě reálných maturit ve školách, které byly také v projektu monitorovány. Proto odrážejí často požadavky konkrétní školy a liší se mnohdy v míře podrobnosti.

8. Žákovské projekty z pohledu možností zapracování do profilové maturitní zkoušky – praktické zkušenosti

Mgr. Miloš Blecha, VOŠ, SŠ, COP Sezimovo Ústí

V rámci projektu PILOT S měla naše škola – Vyšší odborná škola, Střední škola, Centrum odborné přípravy – možnost vytvořit pilotní školní vzdělávací programy (ŠVP) a čekala ji jejich implementace do praxe školy. Pro tuto etapu škola získala díky podpoře navazujícího projektu Kurikulum S metodickou pomoc NÚOV, podporu expertů, kontakt a výměnu zkušeností s jinými SOŠ, jiný pohled na ŠVP a mohla promítnout důležité změny do celého kurikula školy.

Počátky kurikulárních změn

Protože se chci podělit o získané zkušenosti z implementace závěrečných žákovských projektů a tato problematika je součástí výsledků vzdělávání, ohlédnu se v čase života školy do počátků kurikulárních změn. Naše škola měla jedinečnou možnost být u zrodu myšlenky dvoustupňového kurikula již od roku 1995. Díky projektu PHARE-VET zavedla již v této době komplexní modulové strukturování obsahu učiva a vytvořené vzdělávací moduly nesly jasný požadavek – zaměření na výstupy vzdělávání a formy, jak ověřit, zda jich bylo v procesu výuky dosaženo. Zároveň škola využila tradiční vysokou úroveň výuky strojírenských a elektrotechnických oborů a díky navázané spolupráci s tehdejším VÚOŠ (dnes NÚOV) vytvořila pro českou vzdělávací soustavu nové maturitní obory Mechanik programátor, Mechanik CNC strojů a s FS ČVUT i obor 3. tisíciletí – Mechatroniku. Z pohledu školy je smutné, že právě tento obor díky redukci oborů

a tvorbě RVP po pár letech života zanikl i přesto, že okolní státy západní Evropy dnes na této synergii strojírenství, elektrotechniky a informatiky staví svůj potenciál vzdělávání moderních techniků začínajícího století.

Vzdělávací moduly

Pokud se podíváme na základní schéma pedagogického systému školního kurikula, lze s odstupem času jednoznačně říci, že největší změnu škole přinesly vzdělávací moduly. Nejen svým pojetím a možností vytvářet z nich vzdělávací cestu uchazeče „na přání", což dnes využíváme v rámci nabízených kurzů celoživotního učení, ale především svým důrazem na výstupy, kterým je podřízen celý průběh vzdělávání i examinace výsledků.

Vzdělávací moduly jsou tak postupně ve škole vytvářeny tak, aby společně vedly k naplnění cílových kompetencí absolventa, především těch, které škole pomohli definovat sociální partneři. Vždyť kdo jiný může odborné škole říci, jaké dovednosti jsou očekávány od absolventa na trhu práce než reálné firmy a potencionální zaměstnavatelé? A tato společná cesta byla začátkem realizace tvorby komplexních závěrečných projektů žáků jako specifických modulů zařazených na cestě vzdělávání.

Tak se díky podpoře z projektů ESF-MŠMT staly komplexní závěrečné projekty důležitým prvkem pilotních ŠVP již od roku 2005. Ve své podstatě předběhly legislativní vývoj kurikulární reformy o několik let a daly možnost škole pilotně ověřit nové formy ukončování studia na střední odborné škole. Vedle zlepšení reálných výsledků v průřezových předmětech žákovského projektu přinesly škole i žákům úspěchy ve Středoškolské odborné činnosti a dalších soutěžích. Ukázaly totiž, že vhodně vedený závěrečný žákovský projekt může mít strukturu vědecké práce a přináší žákům vedle logické vazby i cenné poznatky z této oblasti.

Žákovský projekt jako maturitní práce

Nástup státních maturit, konkretizovaný ve vyhlášce č. 177 / 2009 Sb., a vyhlášce č. 54 / 2011 Sb., přivedl školu ihned k myšlence maximálně využít předchozí zkušenosti a žákovské projekty zapracovat jako jednu z částí profilové maturitní zkoušky – tedy k myšlence maturitní práce, která bude v rámci dikce zákona obhajována před maturitní komisí. Tato forma profilové maturitní zkoušky byla již v prvním roce státních maturit realizována. O její úspěšnosti se přesvědčili i pracovníci NÚOV, kteří jako experti projektu Kurikulum S vyhodnocovali implementaci ŠVP.

Ovšem aby mohl být žákovský projekt přetransponován do zákonné podoby maturitní práce (MP), musela škola provést řadu podpůrných organizačních i didaktických kroků. Škola provedla úpravu ŠVP a zařadila u maturitních ročníků nový předmět – Projektový seminář. Cílem předmětu je metodické vedení MP, vedení žáků k naplnění formy vědecké práce včetně řádné bibliografické citace, vymezení řešeného problému a zpracování zadání dle vyhlášky č. 177 / 2009 Sb., průběžná kontrola zpracování MP, koordinace práce s vedoucími MP a firmami jako zadavateli i konzultace žáků. Kompletně muselo být přepracováno „Zadání MP" tak, aby odpovídalo požadavkům zákona. Tak do něj byly promítnuty vedle základních údajů, vedoucího a oponenta i konkrétní údaje o termínu odevzdání a hlavně kritéria hodnocení.

Hodnocení maturitní práce

Kritériím hodnocení MP byla věnována zvláštní pozornost. Nejenže s nimi musí být žák seznámen minimálně čtyři měsíce předem, ale chtěli jsme, aby odrážela vysoký standard a úroveň žákovských projektů na naší škole. Proto bylo vedle převodní klasifikační tabulky vypracováno bodové ohodnocení jednotlivých částí práce.

Bodové ohodnocení zaručuje, že MP je hodnocena jak vedoucím práce, tak i oponentem podle jednotné metodiky s předem určenými limity bodů. Novým a zcela zásadním limitem pro úspěšnost žáka v MP je to, že tabulka hodnocení je doplněna sdělením o tom, že pokud má být dle převodní tabulky hodnocení žáka alespoň dostatečné, nesmí být v žádném sledovaném kritériu menší počet bodů než 40 % maxima. Toto zdánlivě malé kritérium ale posouvá úroveň MP na diametrálně vyšší úroveň. Nutí totiž žáka i učitele, kteří jej v maturitní práci vedou, k tomu, aby práce naplňovala všechny znaky slušné vědecké práce. Takže když například v práci téměř chybí řádná bibliografická citace a je ohodnocena 3 body, tak je MP nedostatečná, i kdyby byla odborně na vynikající úrovni. Takto postavená kritéria se nám již v prvním roce realizace osvědčila.

Navíc vedou nastavená kritéria žáka k pochopení důležitosti správné struktury práce, což se odráží v připravené prezentaci MP před vlastní maturitní komisí. Obhajoba tak dává možnost i zaměstnavatelům být součástí „zrodu" absolventa, který má jimi předpokládané kompetence. Posledním bonusem práce žáka na MP je vedle přípravy obhajoby ještě zpracování vlastního posteru – plakátu prezentujícího zajímavou grafickou formou vytvořený projekt (MP). Poster je předkládán maturitní komisi při obhajobě, ale jeho hodnocení je především v předmětu Projektový seminář. Tam také žák získá metodické a odborné rady pro jeho zpracování. Nutno ale říci, že žáky tato forma motivuje a rádi v ní vítají možnost osobní kreativity.

9.

Zkušenosti Regionálního konzultačního centra Praha s pořádáním Letní školy

Ing. Agáta Kočí, Regionální konzultační centrum Praha

V závěrečném období realizace projektu Kurikulum S jsme se rozhodli rozšířit nabídku vzdělávacích programů RKC Praha určenou SOŠ a SOU o vzdělávací akci konanou v době prázdnin. Týdenní vzdělávací kurz pod názvem Letní škola 2011 se konal v týdnu od 22. do 26. srpna 2011. Naším cílem bylo rozšíření nabídky RKC Praha, získaní nových zkušeností s pořádáním netradičních akcí, poskytnutí alternativy pro učitele, kteří se nemohli účastnit našich seminářů v době školního roku, ale také získání většího povědomí o RKC Praha u pedagogů SOŠ a SOU.

Letní škola byla prioritně určená pražským školám, ale nabídli jsme účast na této akci i účastníkům našich seminářů z jiných krajů ČR. Očekávali jsme, že o tento typ školení budou mít zájem hlavně učitelé ochotní se vzdělávat i v době svého osobního volna, kterým záleží na vlastním profesním růstu, učitelé angažovaní a pozitivně orientovaní. Předpokládali jsme, že od semináře budou očekávat nové informace, poznatky, inspirativní nápady do své výuky a výměnu zkušeností s kolegy z jiných SOŠ a SOU.

Na základě zkušeností získaných v rámci činnosti RKC Praha jsme program sestavili z ověřených a osvědčených témat realizovaných v předešlém období. Všechna témata vycházela z potřeb kurikulární reformy a podporovala přímo i nepřímo tvorbu, realizaci a inovaci ŠVP. Důležitým kritériem pro výběr témat pro nás byla užitečnost a potřebnost získaných znalostí a dovedností v běžné praxi pedagoga SOŠ a SOU. Z tohoto důvodu bylo součástí programů Letní školy i zařazení bloku zaměřeného na praktické rady a informace k ŠVP a k vlastním učebním osnovám.

Při plánovaní Letní školy jsme se snažili vybrat prostředí v dosahu Prahy, ale zároveň v přírodě, abychom mohli navodit atmosféru výuky v pohodovém prázdninovém duchu. Naším mottem bylo heslo „Uč se a relaxuj“. Doufali jsme, že kromě potřebných znalostí a dovedností poskytneme účastníkům i možnost nenásilného přechodu z prázdninového naladění do pracovního procesu. Letní škola probíhala formou interaktivního semináře a praktické dílny.

Program Letní školy

Na jednotlivé dny jsme naplánovali témata zaměřená na rozvoj klíčových kompetencí učitelů podporujících jejích osobnostní a sociální růst a na rozvoj pedagogických kompetencí:

- Klima třídy, motivace, lepší výsledky žáků.
- Komunikace ve školním kolektivu.
- Tým a týmová spolupráce v prostředí SOŠ a SOU.
- Rozvoj klíčových kompetencí žáků a aktivizující formy výuky.
- Aplikace průřezových témat ve výuce.
- Hodnocení žáků SOŠ a SOU.
- Jak předcházet chybám při tvorbě, realizaci a inovaci ŠVP.

Účastníci mohli využít nabídku individuálních konzultací k vlastnímu ŠVP. Letní školu jsme realizovali ve dvou blocích, a to jako:

Blok A • Škola pro moderního učitele. Tato část Letní školy probíhala první dva dny a byla zaměřená na klíčové kompetence a osobnostní a sociální rozvoj učitele. Realizována byla v rozsahu 20 hodin.

Blok B • Škola pro kompetentního učitele, která probíhala ve zbývajících třech dnech, byla zaměřena na pedagogické kompetence učitele a přímou podporu ŠVP. Její rozsah byl 30 hodin.

Zájemci se mohli účastnit jak pouze jednoho vybraného bloku, tak obou dvou. O obě části Letní školy byl přibližně stejný zájem. Celkem bylo proškoleno 42 účastníků. Poměr žen a mužů byl vyrovnaný, což nás docela překvapilo. Většina zúčastněných pedagogů byla ze SOŠ a SOU z Prahy. Zhruba 10 % účastníků bylo ze Středočeského kraje a ze vzdálenějších míst, např. ze Soběslavi, Jaroměře, Českých Budějovic apod. Převažující věk účastníků byl 45 let a více.

Zpětná vazba od učitelů

Při závěrečné zpětné vazbě nás zajímaly názory účastníků na obsahovou náplň a témata Letní školy, na připravenost lektorů a jejich odbornou zdatnost a schopnost zaujmout a na atmosféru a průběh vzdělávací akce. Účastníci také hodnotili organizační zajištění akce, komunikaci ze strany organizátorů a spokojenost s výběrem místa a zabezpečením služeb. Přínosná jsou pro nás doporučení účastníků pro další realizaci Letní školy. Velice nás potěšila spokojenost účastníků s organizačním zabezpečením akce, s jejím průběhem a s pozitivní atmosférou. S Letní školou jsme i my organizátoři byli velice spokojení. Přínosem pro nás bylo uvědomění si rizik, pozitiv i negativ při pořádaní vícedenní vzdělávací akce v době prázdnin. Přesvědčili

jsme se, že výběr vhodných témat je důležitý, ale ještě důležitější je výběr kvalitních lektorů, protože právě lektor schopný účastníky zaujmout a získat je hlavním předpokladem úspěšnosti akce. Potvrdila se nám také pro učitele potřeba dostatečného prostoru pro výměnu zkušeností, sdílení názorů, získání inspirace a navázání kontaktů s kolegy se stejným předmětovým či oborovým zaměřením.

Potvrdilo se naše očekávání, že i o vícedenní akce pořádané v době osobního volna je, za splnění několika podmínek, ze strany pedagogů SOŠ a SOU zájem. Vážíme si toho, že jsme zapojeni do projektu Kurikulum S, v jehož rámci jsme mohli zrealizovat řadu zajímavých vzdělávacích programů a proškolit více než 1 000 pedagogů.

10. Jazykové vzdělávání – pohled od kulatého stolu

Mgr. Pavla Ježková, PeadDr. Dagmar Pančíková, RKC Plzeňského kraje

Problematika jazykového a především odborného jazykového vzdělávání je v současné době otevřené Evropy stále více diskutovaným tématem. Strategické dokumenty, prohlášení nejvyšších státních představitelů i stanovisko MŠMT jednoznačně uvádí cizojazyčné vzdělávání jako jednu ze svých priorit.

Regionální konzultační centrum Plzeňského kraje se v dubnu 2011 pokusilo prostřednictvím široce pojatého diskusního fóra alespoň částečně analyzovat danou situaci a rozkrýt určitá regionální specifika. Ke kulatému stolu byli pozváni zástupci středních škol, kterých je v Plzeňském kraji 56 včetně soukromých, a dále zástupci veřejných institucí – Krajského úřadu Plzeňského kraje, Krajské hospodářské komory Plzeň i okresních hospodářských komor, Bavorské hospodářské komory a úřadů práce.

Žádoucí byla především účast zástupců firem, které v regionu působí a u kterých se dá předpokládat, že znalost cizích jazyků je u jejich zaměstnanců téměř nezbytná. Účastníky kulatého stolu (kterých bylo 21) nejvíce zajímali sociální partneři z podnikatelské sféry a jejich konkrétní představy a požadavky na absolventy škol a tedy i jejich nároky vůči jazykovým vzdělávacím institucím, které měly u kulatého stolu zaznít.

Bohužel se právě tato očekávání nepodařilo naplnit. I přes oslovení minimálně 60 malých a středně velkých výrobních a distributorských firem především z oblasti automobilového průmyslu se diskuse zúčastnil za podnikatelskou sféru pouze jeden zástupce celorepublikově působící firmy, která má mateřskou základnu v Německu. V této firmě mají možnost uplatnění především odborníci, a to se znalostí nejlépe dvou nejčastějších jazyků, tj. angličtiny a němčiny nebo alespoň jednoho z nich. Jazyková výbava uchazeče tedy není prvotním předpokladem pro přijetí do firmy, ale důraz je kladen na další profesní a také jazykové vzdělávání v rámci dalšího kariérního růstu zaměstnance. Hospodářské komory své stanovisko a postřehy předaly pořadatelům předem telefonicky.

Angličtina nebo němčina?

Z rozhovoru u kulatého stolu vyplynulo, že jedním z kritických míst pro jazykové vzdělávání v západočeském příhraničním regionu může být postoj MŠMT, jež metodickým dopisem doporučuje základním školám, aby jako první cizí jazyk byla vyučována angličtina. Je sice na rozhodnutí jednotlivých ředitelů, jak dané doporučení budou respektovat, jejich stanovisko je však většinou pro globálnější pohled na jazykové vzdělávání, a tudíž směrem k preferenci angličtiny jako prvního cizího jazyka vyučovaného na základních a následně logicky i na středních školách.

Tento fakt bude kromě jiného v blízké budoucnosti znamenat, že se celostátně zvýší potřeba aprobovaných angličtinářů nejen na základních, ale i na středních školách, a že výuka němčiny bude zatlačena do pozadí, což může znamenat snížení uplatnitelnosti absolventů západočeských středních odborných škol na příhraničním a bavorském trhu práce, např. u malých rodinných firem.

Zatímco některé velké – především nadnárodní – německé firmy mají angličtinu dokonce jako interní jazyk, a proto s výše uvedenou strategií českého školství nemají žádný problém, malé firmy potenciálně zaměstnávající absolventy středních škol v Bavorsku, případně na území Plzeňského kraje s němčinou jako komunikačním jazykem, se často potýkají s jazykovou bariérou u svých zaměstnanců a jen velmi nerady u nich neznalost němčiny tolerují.

Učebnice angličtiny

Dalším bodem diskuze bylo, že prioritnímu postavení angličtiny nahrává i nabídka vhodných jazykových učebnic, jež mají v nabídce českých i mezinárodních vydavatelství bezkonkurenční postavení, a to po stránce metodické, obsahové a také v šíři odborných zaměření, jež jsou zpracována pro výuku. Vyučující němčiny a dalších jazyků si proto posteskli, že jejich příprava na moderně pojatou výuku je v porovnání s angličtinou velmi časově náročná a že jen se závistí přihlíží možnostem svých kolegů angličtinářů.

Účastníci měli možnost konzultovat nabídku a obsahové zaměření především odborných učebnic přímo s manažerkou Oxford University Press, která pozvání ke kulatému stolu přijala. Učebnice a metodické či výukové materiály tohoto vydavatelství jsou v současné době zřejmě nejpoužívanějšími při výuce téměř všech jazykových úrovní.

Nabídka dalších jazyků

Diskutující se také shodli, že by měla být podporována nabídka jazykového vzdělávání i v dalších jazycích, jako je např. ruština či španělština. Většina škol totiž vzhledem k ekonomickým možnostem jiné jazyky než angličtinu a němčinu nenabízí vůbec anebo jen ve velmi omezeném rozsahu. Požadavky klientů, tedy žáků a jejich rodičů, nejsou tedy v tomto směru vždy zcela uspokojeny.

Diskutován byl i přínos kurikulární reformy a jednotné státní maturitní zkoušky. Účastníci kulatého stolu neměli zásadní výhrady či připomínky k zapracování jazykového vzdělávání do školních vzdělávacích programů a ani k principům státních maturit.

I přes nízkou účast sociálních partnerů z řad zaměstnavatelů a tím způsobený mírný odklon od zamýšlené problematiky, vyhodnotili účastníci i pořadatelé akci za zdařilou a přínosnou a doporučili zorganizování podobné akce i v budoucnu. Na základě těchto doporučení aktuálně připravují Regionální konzultační centra pro Plzeňský kraj a pro Karlovarský kraj ve spolupráci s Odbornou skupinou cizích jazyků v NÚV v Praze a katedrou německého jazyka FPE ZČU v Plzni další kulatý stůl k cizím jazykům ve středním odborném vzdělávání, tentokrát na téma Přínos ŠVP pro výuku cizích jazyků.

11.

Praktické stáže SOŠ ve firmách v kraji Vysočina

Mgr. Roman Křivánek, ředitel Vysočina Education

Vysočina Education je regionální konzultační centrum v kraji Vysočina, které zahájilo svou činnost 15. října 2009. Jednou z aktivit, které regionální konzultační centrum pořádalo pro školy v kraji, byly praktické stáže ve firmách, které se uskutečnily v období od listopadu do prosince 2010 a dále v roce 2011. Stáže byly pětidenní pro dva pedagogy a byly nabídnuty vybraným středním školám. Školy si dohodly firmu, firma i škola obdržely formuláře a po absolvování stáží byl uspořádán kulatý stůl, kde stážisté prezentovali získané poznatky z firem.

První absolventi stáží byli dva pedagogové ze SŠZ a VOŠ Jihlava, kteří absolvovali 48 hodinovou stáž v Kardiocentru, JIP, odděl. ARO v nemocnici v Jihlavě, kde se seznámili s provozem těchto pracovišť. Dva učitelé z SŠOS Jihlava absolvovali 20hodinovou stáž v hotelu Tři věžičky a v restauraci Tři knížata s tématy „Organizace obsluhy" a „Nové trendy v gastronomii". Pedagogové si na tomto pracovišti dohodli pokračování stáže, které již hradila škola.

V období od dubna do června 2011 proběhly další praktické stáže ve firmách. Učitelé SŠOS Jihlava se v hotelu Tři věžičky a v restauraci Tři knížata tentokrát zaměřili na podávání rybích specialit a netradiční české kuchyně. SŠZ a VOŠ Jihlava se zaměřila na rozvoj oborových kompetencí ve Fakultní nemocnici v Brně (chirurgická klinika + operační sál, neurologická klinika, neurochirurgická klinika + operační sál, ARO). Po úspěšném absolvování stáže si škola dohodla další stáž pedagogů v době prázdnin. Přidala se další škola – OA a HŠ Havlíčkův Brod a v hotelu G. Mahler v Jihlavě a v hotelu Horizont Pec p. Sněžkou se zaměřila na „Ekonomické principy vedení hotelu".

Přínos praktických stáží ve firmách pro školy

Učitelé při stáži v hotelu Tři věžičky a v restauraci Tři knížata získali nové poznatky úpravy a zhotovení rybích specialit i v české kuchyni. Pedagogové SŠZ a VOŠ Jihlava měli při absolvování stáže ve Fakultní nemocnici v Brně možnost srovnání vybavenosti špičkového pracoviště, jeho provozu a srovnání s pracovištěm okresní nemocnice. Všichni absolventi stáží ocenili vstřícnost personálu, příležitost získat nové informace (zařazení do předmětů) a poznání vyšších pracovišť. Poznatky z praxe stážisty oslovily a ti se o ně podělili se studenty i pedagogy. O úspěchu stáží svědčí i fakt, že si školy dohodly pokračování stáží na vybraných pracovištích i pro další vyučující. Praktické poznatky byly poté zařazeny do tematických plánů.

Doporučená délka praxe je ze zkušenosti škol pět dnů. Další praktické stáže byly připraveny na listopad 2011. Pedagogové SŠ Kamenice n. Lipou se zaměřili na oblast zemědělství, a to ve firmě SOME s. r. o. v Jindřichově Hradci v oblasti servis a služby v zemědělské technice. Obchodní akademie Pelhřimov vyslala dva učitele na praxi – jednoho do oblasti služeb v bankovnictví a druhého na čističku odpadních vod v Pelhřimově.

12.

Česká školní inspekce v SOŠ a SOU – spolupráce RKC Středočeský kraj se zástupci ústředí ČŠI a středočeského krajského institutu

PhDr. Ivana Šmejdová, vedoucí RKC Středočeský kraj

Bez školní inspekce to nejde

O významu školní inspekce není pochyb. Již školní řád z roku 1774 císařovny Marie Terezie počítal s dozorem nad školami. Zemský zákon č. 17 z r. 1869 pak nařídil ustavení místních a okresních školních rad, v nichž již přímo figurovala osoba školského inspektora. Na ně dohlížela zemská školní rada v čele se zemským školním radou.

Samozřejmě se úloha školní inspekce v českých zemích od dob mocnářství od základů proměnila. Česká školní inspekce je zřízena zákonem č. 561 / 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Je organizační složkou státu a má dvojí působnost:

- evaluační (hodnocení vlastního vzdělávání),
- kontrolní (správní dozor v oblasti dodržování právních předpisů).

Už sama skutečnost, že se jedná o kontrolní orgán, předurčuje vztah škola – školní inspekce. Existuje zde logická bariéra vyplývající z podstaty činnosti ČŠI.

Chybějící zpětná vazba

Na první problém, který jsme řešili v počátcích činnosti konzultačního centra v souvislosti s ČŠI, nás upozornili členové lektorského týmu RKC (Středočeský kraj a Praha). Lektoři jako metodici ŠVP pociťovali nedostatečnou zpětnou vazbu při posuzování ŠVP. Prošli řadou školení k tvorbě ŠVP, sami jich mnoho vytvořili a připomínkovali, ale již neměli odezvu ze strany ČŠI: Je z jejího pohledu jejich práce v pořádku? Obstojí jimi posuzované ŠVP před inspekcí?

Středočeský kraj a Praha se společně obrátily na NÚV se žádostí o zajištění zástupce ČŠI na setkání představitelů RKC v únoru 2010, který by přítomné seznámil s metodikou hodnocení ŠVP z pohledu ČŠI. Pozvání přijal PaedDr. Jaroslav Müllner, náměstek ústřední školní inspektorky. Ve svém příspěvku sdělil řadu významných informací včetně hlavního sdělení: V tomto období se ČŠI zaměřuje při inspekcích ve školách na soulad ŠVP s jeho zákonnou normou, tedy RVP.

Obě RKC následně zorganizovala v dubnu 2010 setkání pana náměstka přímo s lektory, kteří tak měli jedinečnou příležitost diskutovat s vrcholným představitelem inspekčního orgánu. K dotazům, které nebyly zodpovězeny přímo v rámci semináře, se následně písemně vyjádřila ředitelka odboru kanceláře ústřední školní inspektorky Mgr. Marie Picková.

RKC Středočeský kraj pak následně zorganizovalo ve spolupráci s lektorkou z týmu RKC workshop „Máte to dobře?“. Vzdělávací akce byla určena koordinátorům a pedagogům odborných škol – autorům ŠVP – a její náplní byla praktická rekapitulace konkrétních ŠVP se zřetelem k metodice hodnocení ŠVP Českou školní inspekcí. V průběhu workshopu si mohli účastníci přímo na místě upravovat přivezené ŠVP a odstraňovat zjištěné nedostatky. Workshop se těšil velkému zájmu ze strany odborných škol.

Dalším počinem bylo zajištění setkání lektorského týmu RKC s Mgr. Radkem Dlouhým, referentem odboru řízení inspektorátů ČŠI, vyslaného na naši žádost ústřední školní inspektorkou. Přínos této akce spočíval především ve zprostředkování rozsáhlých zkušeností Mgr. Dlouhého, získaných za jeho dlouholeté inspekční činnosti, a ve využití jeho hlubokých znalostí problematiky školského prostředí. Jeho rozumný nadhled naznačoval rozšíření možností kooperace ČŠI a škol postavené na bázi větší vzájemné důvěry a vstřícnosti.

Společná komunikační platforma

V kontaktu s odbornými školami jsme se v praxi RKC stále více setkávali s postojem, který naznačoval nervozitu škol z inspekcí ČŠI pramenící zejména z nejistoty kolem ŠVP: „Jejich tvorba nás stála velké úsilí, ale nevíme, zda projdeme hodnocením ČŠI“, „Jak bude ČŠI při kontrole postupovat?“, „Můžeme ŠVP po roce realizace upravovat?“ atd.

RKC Středočeský kraj se obrátil na zástupce středočeského krajského inspektorátu Mgr. Petra Drábka s dotazem na možnost vytvoření společné komunikační platformy, a to v podobě seminářů pro ředitele, zástupce, koordinátory, autory ŠVP ze SOŠ a SOU Středočeského kraje se zástupci středočeského krajského inspektorátu ČŠI. Mgr. Drábek doporučil dvě lektorky ČŠI, které připravily obsah semináře „Hodnocení souladu ŠVP s RVP z pohledu ČŠI“. Jeho základem se stal přenos zkušeností z kontrolní činnosti inspekce na SOŠ a SOU regionu v minulém a letošním roce. Lektorky prezentovaly podrobný rozbor struktury ŠVP pro střední odborné vzdělávání a analýzu pochybení při tvorbě ŠVP. Účastníci byli seznámeni se sledovanými kritérii a vyhodnocením nejčastějších nedostatků ŠVP na středních školách. Získali představu o postupech ČŠI při oznamování nedostatků vedení školy a možnostech školy, jak efektivně postupovat při jejich odstranění. Jednou z nejvýše kladně hodnocených částí semináře bylo praktické hodnocení modelového učebního plánu účastníky. Závěrečnou diskusi nelze klasifikovat jinak než jako velmi živou.

První vypsaný termín v dubnu 2011 byl během tří dnů plně obsazen (40 přihlášených), proto byl vyhlášen druhý termín v květnu 2011. Přestože se jednalo o období státních maturit a závěrečných zkoušek, zaznamenali jsme ze strany škol velký zájem. V současné době je vypsán po dohodě s ČŠI Středočeský kraj třetí termín tohoto semináře na prosinec 2011 a již v tuto chvíli je naplněn minimální počet účastníků.

Výhled do budoucna

V uplynulých dnech se uskutečnilo další jednání s Mgr. Drábkem s cílem projednat možnou spolupráci RKC Středočeský kraj, resp. SOŠ a SOU Středočeského kraje s krajským inspektorátem po skončení projektu Kurikulum S. Účastníci jednání deklarovali společný zájem pokračovat v nastaveném rámci seminářů v cca půlročních intervalech s tím, že se bude měnit jejich obsah podle kritérií sledovaných při inspekční činnosti. Mgr. Drábek upozornil na fakt, že dosud šlo při posuzování ŠVP o výrazně jednodušší etapu (sledování formálních nedostatků); již příští rok začnou inspektoři hodnotit výstupy výuky podle ŠVP, tedy budou posuzovat kvalitu vzdělávacího procesu. Příští inspekční rok bude mnohem náročnější jak pro hodnotitele, tak pro hodnocené a zjištěné nedostatky se budou obtížněji odstraňovat vzhledem k jejich povaze. O to větší důvod být v oboustranném kontaktu.

Závěrem naše zjištění

1. V posledních letech došlo k významnému posunu: Z "tajné lože", kterou ČŠI dosud představovala, se stává organizace výrazně otevřenější směrem k odborné veřejnosti. Konkrétní příklad: v rámci ČŠI existuje seznam vybraných lektorů z řad jejích inspekčních pracovníků, kteří se mohou setkávat na veřejné platformě se zástupci škol a dělit se s nimi o zkušenosti získané v rámci své inspekční činnosti. Výše uvedené však nelze chápat tak, že lektor – inspektor poradí na semináři určitý postup a za měsíc přijde na inspekci.
2. Odborné školy obecně vítají příležitost kontaktu se zástupci krajského inspektorátu mimo prováděnou inspekční činnost na jednotlivých školách, při níž jsou v submisivní pozici „zkoušeného". Komunikace na rovnocenné bázi napomáhá částečně eliminovat tradiční bariéry ve vztahu škola – inspekce a přispívá k nastolení větší oboustranné vstřícnosti.
3. Lidský činitel je však zásadním faktorem, který na obou stranách bude vždy determinovat vývoj vzájemných vztahů. Pozitivním, nebo negativním směrem.

13. Žákovské projekty – Kapitoly z novodobých dějin

Ing. Václav Halada, Mgr. Petra Vrtělková, SOŠ Stříbro

Střední odborná škola Stříbro byla od roku 2005 pilotní školou MŠMT v projektu Pilot S, který se zabýval přípravou metodiky a tvorbou ŠVP ve středních odborných školách a následně jejich ověřením v 1. a 2. ročnících. Po ukončení Pilotu S jsme pokračovali projektem Kurikulum S v ověřování ve 3. a 4. ročnících. Ze třech studijních oborů naší školy (Agropodnikání, Veřejnosprávní činnost, Přírodovědné lyceum) se práce na projektech týkala dvou oborů - Agropodnikání a Veřejnosprávní činnost.

Součástí ověřování ŠVP jsou také žákovské projekty, které jsme do ŠVP zařadili jako tzv. „projektové dny". Projektová metoda:

- je cílená, promyšlená a organizovaná,
- je koncentrovaná kolem základní myšlenky, tématu,
- komplexně ovlivňuje žákovu osobnost,
- vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní učení,
- výsledný produkt posiluje smysl učení,
- propojuje život školy se životem obce a širší společností,
- nabízí velmi mnoho realizačních variant, nástrojů i výstupů.

Jako zdařilý příklad projektových dnů v naší škole uvádíme projekt žáků 3. ročníku oboru Veřejnosprávní činnost, který byl realizován v dubnu 2011 s názvem *„Kapitoly z novodobých dějin".*

Projekt má čtyři části

První část projektu *„Příprava"* spočívala především ve shromáždění podkladů a výrobě informačních panelů k období novodobých dějin. Do projektu jsme zahrnuli dvě témata:

- Vývoj zákonodárné moci v letech 1918–1989.
- Konkrétní momenty 2. světové války v našem regionu.

Žáci v této části vyrobili panely s tématy, například: „Státní moc Rakousko-Uherska, Holocaust, Bunkry a opevnění na Stříbrsku, Demarkační linie, Město Stříbro za 2. světové války apod.

Druhá část projektu *„Program lektorů Klubu vojenské historie- Infanterie o. s."* probíhala na zahradě školy. Účastnili se jí i ostatní žáci školy, učitelé a zájemci z řad veřejnosti. Lektoři prakticky předvedli

ukázku uniforem, výstroje a zbraní německé branné moci, seznámili nás s úlohou, začleněním a insigniemi pozemního vojska. Předvedení bylo spojeno se zajímavým výkladem a doplněno dobovým vojenským vybavením vojska (radiostanice, polní telefony a telefonní ústředna apod.).

Překvapením při praktické ukázce lektorů byla kontrola Odboru správních činností Policie ČR. Na základě ohlašovací povinnosti Klubu vojenské historie Policie ČR provedla kontrolu správné evidence funkčních zbraní a režimové činnosti při ukázce. Pro žáky oboru Veřejnosprávní činnost i pro všechny ostatní účastníky to byl zcela konkrétní a praktický příklad kontrolní činnosti státního orgánu.

Třetí část projektu *„Beseda žáků s představiteli města Stříbra"* se uskutečnila v posluchárně školy. Žáci 2. a 3. ročníků měli možnost diskutovat se starostou města Stříbra o aktuálních problémech, které město v současnosti řeší.

Čtvrtá část projektu *„publicita"* zahrnovala zpracování fotodokumentace z jednotlivých částí projektu a doplnění připravených informačních panelů. Zpracované informační panely byly vystaveny v prostorách školy a také ve vstupních prostorách historické radnice města Stříbra, kde byly přístupné široké veřejnosti. Fotodokumentace projektu byla umístěna na webových stránkách města Stříbra a na webu školy.

Přínos projektových dnů

Přínos spatřujeme především v rozvoji klíčových kompetencí žáků, kteří při této aktivitě:

- shromáždí materiály k určitému problému,
- vyhodnotí získané podklady,
- společně pracují v týmu,
- sestaví pracovní verze k řešení,
- zpracují v cizojazyčné verzi popisek komentářů,
- finalizují výsledky práce do prezentace,
- prezentují výsledky skupinové práce ostatním žákům školy, sociálním partnerům a rodičům.

Závěr

Projektové dny jako forma výuky se v rámci ověřování ŠVP v naší škole osvědčily. Projektové vyučování je nejkomplexnější vyučovací metodou, která posiluje motivaci žáků a učí je důležitým dovednostem – spolupracovat, diskutovat, formulovat názory, řešit problémy, tvořit a hledat informace. I proto budeme v projektovém vyučování pokračovat.

14. Spolupráce školy se sociálními partnery

Eliška Jiříková a Ing. Jan Staněk, SOŠ elektrotechnická, COP, Hluboká nad Vltavou

Z hlediska úspěšného začleňování absolventů středních odborných škol na trh práce je důležité, aby jejich znalosti a dovednosti co nejvíce korespondovali s tím, co od nich očekávají jejich budoucí zaměstnavatelé. Je proto důležité, aby se školy tyto nároky a požadavky snažily v co největší možné míře zahrnout do výuky. Toho ovšem nelze docílit bez široké spolupráce se sociálními partnery – budoucími zaměstnavateli.

Vzájemná spolupráce může zahrnovat tyto oblasti:

- modernizace výuky a zavádění nových technologií,
- další vzdělání učitelů odborných předmětů a odborného výcviku,
- spolupráci při zajišťování odborného výcviku a odborné praxe,
- finanční a materiální podpora výuky,
- účast odborníka z praxe při tvorbě ŠVP, při závěrečných zkouškách, v radě školy apod.,
- zajišťování dalšího vzdělání pro sociální partnery,
- účast na společenských akcích,
- tvorba učebních textů.

Spolupráce školy se společností E.ON

Rozhodující sociální partneři naší školy jsou E.ON Česká republika s. r. o., ČEZ a. s. Jaderná elektrárna Temelín a Český svaz zaměstnavatelů v energetice.

Spolupráce se společností E.ON zahrnuje tyto oblasti:

- poskytování stipendia vybraným žákům,
- účast učitelů odborných předmětů a odborného výcviku na odborných školeních pro pracovníky společnosti,
- stáže učitelů odborných předmětů a odborného výcviku na pracovištích společnosti,
- exkurze žáků, materiální technická podpora výuky a finanční podpora,
- zajišťování dalšího vzdělávání pracovníků společnosti,
    - rekvalifikace,
    - školení montérů kabelových souborů,

- školení pro práce pod napětím,
- další kurzy dle požadavků společnosti,

- vzájemná účast pracovníků školy a společnosti na významných společenských akcích.

Důležitou kapitolou spolupráce je i samotné uplatnění absolventů školy ve společnosti E.ON. Navzájem si pomáháme s personálním marketingem – pomáháme s náborem absolventů pro potřeby společnosti, E.ON se naopak snaží pomoci s náborem žáků do 1. ročníků a propagací naší školy.

Spolupráce školy s dalšími partnery

Se společností ČEZ a. s. Jaderná elektrárna Temelín spolupracujeme v těchto oblastech:

- další vzdělávání učitelů – letní univerzita (stáž v elektrárně – 12 dní),
- exkurze žáků a jaderná maturita (znalostní soutěž),
- finanční podpora výuky,
- účast pracovníků společnosti ve výuce,
- účast na společenských akcích,
- nábor absolventů pro společnost ČEZ a vzájemná propagace společnosti a školy.

Naše škola je členem Českého svazu zaměstnavatelů v energetice, který sdružuje 33 společností s 19 tisíci zaměstnanci. Kromě odborných činností svaz podporuje rozvoj odborného energetického a elektrotechnického vzdělávání, podílí se na tvorbě legislativy v odborném školství, vytváří podmínky pro uplatnění absolventů členských škol jak v energetických společnostech ČR, tak i v rámci EU, organizuje celostátní soutěže dovedností v elektrooborech, stanoví zásady spolupráce, které jsou na valných hromadách projednávány a doplňovány, a spolupracuje se školami při tvorbě učebních textů a v projektech OPVK, Leonardo da Vinci apod.

Podle vyjádření sociálních partnerů – budoucích zaměstnavatelů našich žáků – je nutné větší sepětí teorie a praxe a posílení praktické části výuky, aby žáci byli ve větší míře seznamováni s novými technologiemi. Toto lze u odborných škol docílit pouze široce rozvinutou spoluprácí se zaměstnavateli – sociálními partnery.

15. Minulost, přítomnost a budoucnost technického lycea a jeho místo v české vzdělávací soustavě

Mgr. František Procházka, Střední škola průmyslová strojnická, technická a Vyšší odborná škola Chrudim; sekce technických lyceí při Asociaci průmyslových škol ČR

V roce 1994 v rámci Programu rozvoje základního a středního školství předložil tehdejší Výzkumný ústav odborného školství projekt s názvem Technické lyceum jako nový typ střední školy. Do projektu se zapojilo sedm středních průmyslových škol: SPŠ sdělovací techniky Praha, VOŠ a SPŠE Plzeň, SPŠS Plzeň, SPŠE a VOŠ Pardubice, SPŠS a VOŠ Chrudim, SPŠ Nové Město nad Metují a SPŠ Zlín. V roce 1995 se k projektu připojila Masarykova střední škola chemická Praha. Tyto školy ve spolupráci s VÚOŠ vytvořily během jediného roku velice kvalitní učební plán, který v žádném případě nekopíruje ani gymnázium, ani nesupluje průmyslovou školu.

Důvody, které nás vedly k tomuto experimentu, byly dány faktem, že dlouhodobě více jak polovina absolventů našich SPŠ pokračuje v dalším studiu na vysokých technických školách. Učební plány studijních oborů SPŠ však v té době vycházely z profilu absolventa a předpokládaly jeho umístění především do praxe. Proto ve vyšších ročnících převládala odborná specializace na úkor matematicko-přírodovědného základu včetně obecně technických základů. Docházelo tedy k rozporu mezi vlastní přípravou absolventa a potřebami výstupů u těch absolventů, kteří chtěli pokračovat ve studiu na vysokých školách. Východiskem z této situace mohla být pouze cílená příprava ke studiu na vysokých technických školách. Tento náš záměr podporovali i zástupci jednotlivých vysokých škol technických.

Dali jsme si za cíl koncipovat novou, v našem vzdělávacím systému dosud chybějící, cestu, která by vyplnila existující mezeru ve vzdělávací nabídce středních škol pro zájemce o studium na technických, technickoekonomických a přírodovědných oborech na vysokých školách. Tím jsme chtěli odstranit problém spojený s přechodem žáků středních odborných škol na vysoké školy.

Vzdělávací program a obsah technického lycea

Technické lyceum je studijní obor, v němž jsou žáci se zájmem o matematiku, fyziku, informatiku a techniku připravováni ke studiu technických či technicko-ekonomických oborů. Vzdělávací program je založen na širším všeobecně vzdělávacím základě, avšak s prohloubením výuky některých profilujících předmětů, k nimž patří především matematika, fyzika a chemie. Úroveň všeobecného vzdělání je srovnatelná s úrovní všeobecného vzdělání na gymnáziu.

Součástí vzdělávacího obsahu jsou i základy odborného vzdělání opírající se o obecně technické disciplíny a klíčové dovednosti vytvářející profil technicky orientovaného absolventa. Úkolem odborných předmětů je poskytnout žákům základní informace o problematice různých technických oborů, pěstovat u žáků technické myšlení, usnadnit jim správnou volbu vysokoškolského studia. Dominantními odbornými předměty jsou informační a komunikační technologie a předměty grafické komunikace (technické kreslení, deskriptivní geometrie a CAD systémy). Technické lyceum tak navázalo na tradici bývalých reálek.

Vzdělávací obsah byl koncipován ve dvou rovinách – jednu tvořilo základní učivo povinné pro všechny žáky, druhou, menší část, představovalo učivo volitelné, jehož funkcí bylo jednak vytvořit vzdělávací nabídku pro žáky a tím lepší předpoklady pro jejich profesní rozhodování, jednak prohloubit přípravu směrem ke zvolenému oboru dalšího studia. Systém volitelných předmětů a disponibilních hodin vytvořil prostor pro uplatnění programu příslušné školy, regionu i zájmu žáků.

Přínos technického lycea

Velký důraz byl kladen i na výuku cizích jazyků. Při jejich výuce jsme dbali na to, aby vytvořená slovní zásoba usnadňovala absolventům jejich studium zahraniční technické literatury v originále. Pilotní školy vytvořily i strukturu maturitní zkoušky, vzorové maturitní otázky a písemné práce, ze kterých se na našich školách v době ověřování maturovalo. Maturitní zkoušky měly tuto strukturu: český jazyk a literatura (písemná a ústní část), matematika (písemná a ústní část), první volitelný předmět (fyzika, chemie, předměty grafické komunikace, informační a komunikační technologie), druhý volitelný předmět (anglický jazyk, německý jazyk, fyzika, chemie, předměty grafické komunikace, informační a komunikační technologie, odborný předmět – strojírenství, stavebnictví, elektrotechnika), praktická zkouška z odborných předmětů (dlouhodobá ročníková práce a její obhajoba nebo jednodenní praktická práce).

Projekt technického lycea tak, jak jsme ho připravili, byl velice kladně přijímán konferencí rektorů, Radou vysokých škol i zájmovými sdruženími. Jako konkrétní příklad stanoviska vysoké školy si dovoluji citovat vyjádření Západočeské univerzity v Plzni:

„Projekt technického lycea řeší zásadním způsobem vážný nedostatek v systému středních škol, totiž rozpor mezi příklonem většiny gymnázií k preferenci humanitního vzdělávání a praktickou orientací středních odborných škol. To se projevuje ve změně struktury uchazečů o vysokoškolské studium. Vysoké školy reagovaly rozšiřováním nabídky v těch oborech, kde byl zřejmý převis poptávky (zejména ekonomické a právnické obory). Dnes je zřejmé, že tato poptávka je dána nejen relevantním společenským vývojem, ale i „rozevíráním nůžek“ mezi gymnazijním a prakticky zaměřeným odborným vzděláváním. Pro část populace, která má zájem o hlubší studium technicky zaměřených oborů, není ve středním školství vytvořen dostatečný prostor. Jedná se tedy o podchycení populace, která může úspěšně provádět zásadní technické inovace, podpořit exportní schopnost a celkovou konkurenceschopnost českého průmyslu a podílet se na kooperaci v rámci nadnárodních společností.

Z hlediska technických studijních oborů vysokých škol je pojetí projektu technického lycea ideální přípravou k vysokoškolskému studiu. Velmi důležité je, že absolvent technického lycea je velmi dobře připraven ke vstupu na libovolný technický obor, což je důsledkem dostatečně širokého základu v matematice, fyzice a informatice. Za klíčové považujeme zařazení bloku grafické komunikace a vhodné skloubení znalostí z technického kreslení, deskriptivní geometrie a systémů pro počítačovou podporu technických prací (CAD). Významné je však i to, že absolvent technického lycea má již základní zkušenosti s konkrétní aplikací teoretického základu.“

To, že jsme se vydali správnou cestou, ukázaly i výsledky Sondy maturant, ve kterých žáci technických lyceí dosáhli především v matematice lepších výsledků než žáci gymnázií.

Na základě těchto výsledků začala ve školním roce 2000 / 2001 vznikat technická lycea na dalších průmyslových školách v České republice a při Asociaci SPŠ vznikla sekce technických lyceí, která se snažila výuku na nových školách koordinovat a pomáhat novým členům s jejím zaváděním. Naší snahou bylo, aby síť škol, které budou nabízet tento typ studia, rovnoměrně pokrývala celé území republiky a respektovala počet a kvalitu technicky orientované populace v příslušném regionu. Nechtěli jsme, aby se tento typ studia vyučoval na gymnáziích, protože nemají na rozdíl od SPŠ příslušné technické zázemí a neumožňují svým žákům styk s technickou praxí.

Školní vzdělávací programy pro technické lyceum

Po schválení školského zákona v roce 2004 začal NÚOV připravovat rámcové vzdělávací programy pro jednotlivé obory vzdělávání. Naše sekce při Asociaci SPŠ se stala při tvorbě RVP pro technické lyceum přirozeným partnerem. Společně jsme na základě zkušeností z výuky a na základě připomínek vysokých škol technického zaměření vytvořili kompetence absolventa, kurikulární rámce pro jednotlivé oblasti vzdělávání a rámcové rozvržení učiva.

Zajistili jsme i školy, které v rámci projektu PILOT S (Tvorba a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů ve vybraných SOŠ a SOU) vytvořily a odpilotovaly své školní vzdělávací programy pro technické lyceum. Jednalo se o následující školy: Střední školu průmyslovou strojnickou, technickou a Vyšší odbornou školu Chrudim, Střední průmyslovou školu stavební Ostrava, Vyšší odbornou školu a střední průmyslovou školu Šumperk a Vyšší odbornou školu a střední průmyslovou školu Varnsdorf. Všechny tyto školy v rámci svého regionu seznámily se svým ŠVP i ostatní zájemce.

Podle mého soudu jsme vytvořili několik alternativních školních vzdělávacích programů, které dávaly školám dostatek podnětů pro jejich práci. Náš program oslovil mnohem více škol, než jsme očekávali, a místo dvou až tří technických lyceí v jednom kraji se jejich počet neúměrně rozrostl a tím došlo k tomu, že v důsledku demografického poklesu začali na technickém lyceu studovat i žáci, kteří pro studium tohoto typu neměli dostatečné předpoklady. Proto se úroveň výsledků žáků technických lyceí nepatrně snížila, ale stále tito žáci patřili mezi nejlépe připravené studenty se zájmem studovat na technických vysokých školách.

Zapojení do přípravy profilové maturitní zkoušky

Aby se úroveň výsledků žáků technických lyceí ani v budoucnu nesnížila, aktivně jsme se zapojili v rámci projektu Kurikulum S do práce na koncepci profilové maturitní zkoušky. Nastavili jsme taková pravidla, aby naši žáci museli u profilové maturitní zkoušky prokázat, že jsou dobře připravení ke studiu na vysokých školách. Učitelé ze SŠPST a VOŠ Chrudim, VOŠ a SPŠ Šumperk, VOŠ a SPŠ Varnsdorf a SPŠ sdělovací techniky v Praze vytvořili materiály pro profilovou zkoušku z matematiky, fyziky, chemie, informačních a komunikačních technologií a grafické komunikace. Navíc jsme připravili podklady pro psaní a obhajobu maturitních prací.

Z těchto důvodů je nám všem velice líto, že krajská zastupitelstva spolu s radními pro školství v jednotlivých krajích České republiky ruší technická lycea, místo toho, aby omezila některá gymnázia, která zápasí jak s úrovní, tak i s nízkým počtem žáků. Myslíme si, že to je velký omyl, který bude mít pro naše školství nedozírné následky. Technické lyceum není ani gymnázium, ani průmyslovka. Je to studijní obor, který se stará o žáky se zájmem o techniku. Vždyť více než 90 % našich žáků úspěšně studuje na vysokých školách technického zaměření. Zbývajících 10 % velice často studuje na školách, které připravují učitele matematiky, fyziky a informačních a komunikačních technologií, kteří budou na našich školách v horizontu 10 let chybět.

Obracím se proto na všechny kompetentní orgány v této zemi, aby v době, kdy naší zemi chybí technická inteligence, zastavily neuvážené rušení technických lyceí a zasadily se o to, aby v každém regionu pokračovala alespoň dvě technická lycea, která by vychovávala budoucí techniky a učitele matematiky a fyziky.

16. Profilová část maturitní zkoušky na Střední škole hotelové a služby Kroměříž

Ing. Věra Zezuláková, Střední škola hotelová a služeb Kroměříž

Příspěvek popisuje změny profilové části maturitní zkoušky v oboru 65-42-M/01 Hotelnictví v období zapojení školy do projektu Pilot S a Kurikulum S.

Podle platné legislativy (Zákon č. 561 / 2004 Sb., školský zákon a Vyhláška č. 177 / 2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů a příslušné RVP) se profilová část maturitní zkoušky skládá ze tří povinných zkoušek. V době před platností této vyhlášky, kdy byly postupně zaváděny ŠVP, se struktura odborné části maturitní zkoušky na naší škole před a po zavedení ŠVP nijak nezměnila – maturitní zkouška se skládala z ekonomiky, gastronomie nebo cestovního ruchu a z vypracování maturitní práce a její obhajoby před maturitní komisí.

V rámci gastronomických předmětů a předmětů cestovního ruchu museli žáci vždy obsáhnout látku z obou těchto oblastí, z toho vždy jedna zkouška byla ústní, druhá formou vypracování maturitní práce a její obhajoby před maturitní komisí. Pokud např. žák vypracovával maturitní práci z gastronomie, konal ústní zkoušku z cestovního ruchu a opačně. Obsahem ústní zkoušky z gastronomie byly předměty, které se vyučovaly od 1. do 4. ročníku, hlavní těžiště výuky spočívalo v 1. a 2. ročníku. Obsahem ústní zkoušky z cestovního ruchu byly předměty, které se vyučovaly především ve 3. a 4. ročníku. Předmět hotelnictví se přesouval vždy do jedné z oblastí, podle formy zkoušek v daném roce.

Odborná část byla vždy zaměřena nejen na ověření odborných znalostí, ale směřovala vždy k tomu, aby žáci byli schopni propojit znalosti z jednotlivých předmětů, což se nejvíce projevuje při vypracování maturitní práce, kdy je potřeba skloubit odbornost, účetnictví, korespondenci, znalosti ICT a další.

Až do loňského roku zahrnovala každá zkouška vždy pouze související předměty (zkouška s ekonomiky obsahovala i účetnictví, management apod., zkouška z cestovního ruchu např. lázeňství, hotelový provoz apod.). Výjimkou byl letošní rok, kdy jsme se zapojili do projektu Kurikulum S.

Příprava profilové maturity v rámci projektu

Cílem projektu Kurikulum S bylo vytvořit standardní obsah a zadání ústní formy profilových maturitních zkoušek na školách se stejným RVP. Školy, které se projektu účastnily, se dohodly na společných tematických okruzích, které zahrnovaly předměty ekonomické, předměty cestovního ruchu, hotelnictví a gastronomie. Společně jsme vytvořili 30 tematických okruhů, které jsme si dále rozpracovali do vlastních zkušebních témat a v rámci maturitní zkoušky jsme ve školním roce 2010 / 2011 vhodnost takovéto struktury ověřovali.

Obsah společného zadání témat neobsahoval žádný okruh, který bychom v naší původní maturitní zkoušce neměli zahrnutý, přesto jsme se při ověřování potýkali s problémy.

Protože jsme chtěli zachovat náš výše popsaný systém odborné části maturitní zkoušky, museli jsme „zrušit" samostatnou zkoušku z ekonomiky a k ekonomice jsme zařadili vždy buď témata z cestovního ruchu nebo gastronomie, která se ze 30 společných tematických okruhů nedala zařadit do samostatné odborné zkoušky (buď z gastronomie, nebo cestovního ruchu). V této zkoušce byly tedy otázky z ekonomiky (celkem 20) a dále byly kombinovány buď s otázkami z cestovního ruchu (4), nebo z gastronomie (6) – vždy z toho předmětu, ze kterého vykonával žák praktickou zkoušku. Z organizačního hlediska se nám bohužel tento systém neosvědčil. Důvodem bylo to, že na naší škole nemáme vyučující, kteří vyučují zároveň předměty ekonomické, gastronomické a předměty cestovního ruchu. To v důsledku znamenalo, že po dobu zkoušení museli být připraveni vždy vyučující dvou předmětů a někdy se vůbec „nedostali ke slovu". V období maturit je samozřejmě vždy vyšší počet suplovaných hodin a tímto způsobem se nám počet těchto hodin ještě zvýšil.

V letošním školním roce 2011/2012 jsme se po dlouhém zvažování rozhodli z finančních důvodů zrušit praktickou zkoušku (vypracování maturitní práce s obhajobou) z cestovního ruchu, kterou žáci vykonávali formou zájezdů. Tato zkouška je pro nás náročná ze dvou důvodů. Prvním jsou důvody finanční, kdy je proplácen cestovní příkaz, který je obzvlášť při cestách do zahraničí relativně vysoký. Druhý důvod je organizační – práce byly zajišťovány pouze dvěma vyučujícími, kteří kromě předmětů cestovního ruchu vyučují především maturitní předměty a při účasti na zájezdech jim tyto hodiny často chyběly (obzvlášť u jednohodinových předmětů). Protože tuto reálnou formu zkoušky neradi opouštíme, budeme hledat v budoucnosti jiný způsob, jak zajistit její realizaci.

Vzhledem k této skutečnosti budeme letos mít samostatné zkoušky z ekonomiky a cestovního ruchu a žáci budou vykonávat praktickou zkoušku (vypracování maturitní práce s obhajobou) pouze z gastronomie. Součástí obhajoby bude i 6 okruhů ze společného portfolia Kurikula S, které se týkají gastronomie.

A možná ještě jedna připomínka k formě zkoušky „vypracování maturitní práce a její obhajoba". Legislativa stanovuje povinnost jmenovat u této zkoušky oponenta maturitní práce. Práci každého žáka hodnotí několik odborných učitelů, jejichž hodnocení má různou váhu a garant (vedoucí práce) navrhuje po vyhodnocení výslednou známku podle jejich hodnocení. Protože nemáme na škole vyučujícího, který by byl odborníkem ve všech oblastech hodnocení a mohl by vypracovat kvalitní oponentský posudek, řešíme to tak, že si garanti dělají oponenturu navzájem. Kromě toho, že psaní oponentských posudků časově zatěžuje tytéž vyučující, kteří píší posudky vedoucích prací, nejsme přesvědčeni o jejich potřebnosti. Tyto posudky mají význam na vysokých školách, kde oponenti jsou navíc často odborníci z praxe, kteří na školách ani nemusí vyučovat a navíc mají finanční prostředky na zaplacení vedoucích i oponentů.

A co vidíme jako pozitivum celého projektu? Určitě to, že jsme měli možnost komunikovat se školami se stejným zaměřením. Mohli jsme zjistit, jakým způsobem zde realizují profilovou část maturitní zkoušky, s jakými problémy se potýkají, co je pro ně naopak pozitivní a vzít si vzájemně od sebe to, co můžeme použít ve svých podmínkách. Každé takové setkání, ať již v rámci projektu Kurikula S či jiné aktivity, je vždy přínosem.

17. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami ve školním kurikulu

Mgr. Marie Velflová, autorka pracuje jako výchovný a kariérový poradce

Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram (ISŠ HPOS Příbram) připravuje žáky v oborech vzdělání zakončených maturitní zkouškou (Hotelnictví, Cestovní ruch, Obchodník, Podnikání) a v oborech vzdělání zakončených výučním listem (Aranžér, Cukrář, Kuchař-číšník). Škola si klade za cíl zpřístupnit vzdělání co nejširšímu spektru žáků, tedy mimo žáků běžné populace i žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a v rámci prevence předčasných odchodů ze vzdělávání najít a uplatnit takové metody práce s těmito žáky, aby si v souladu s kompetencemi zahrnutými ve školních vzdělávacích programech (ŠVP) uvědomovali úlohu kvalifikace v uplatnění na trhu práce a dosažení konkurenceschopnosti při hledání zaměstnání a budování další kariéry.

Ve smyslu zákona č. 561 / 2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání rozumíme pod pojmem žáci se speciálními vzdělávacími potřebami žáky se zdravotním postižením a zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Na ISŠ HPOS Příbram jsou to především žáci se specifickými poruchami učení a specifickými poruchami chování, ojediněle žáci s intelektovými schopnostmi na hranici lehké mentální retardace, žáci s lehkým zrakovým nebo sluchovým postižením, žáci dlouhodobě nemocní, zdravotně oslabení, žáci ohrožení společensky nežádoucími jevy, se sociálním znevýhodněním a žáci cizinci. Při tvorbě všech školních vzdělávacích programů jsme v souladu s doporučeními v rámcových vzdělávacích programech jednotlivých oborů brali v úvahu charakter oboru vzdělání a požadavků na zdravotní způsobilost uchazeče, možnosti pracovního uplatnění absolventa, materiální a organizační podmínky vzdělávání, odborné a personální zabezpečení výuky, způsob a rozsah spolupráce se školskými poradenskými pracovišti a podmínky vzdělávání dané platnou legislativou.

Nejvíce je žáků se specifickými poruchami učení

Nejpočetnější skupinou žáků se specifickými vzdělávacími potřebami na ISŠ HPOS Příbram jsou tradičně žáci se specifickou poruchou učení, konkrétně žáci s dyslexií, dyskalkulií, dysgrafií, dysortografií a dyspraxií různého stupně. Jelikož k žákům se specifickou poruchou učení bylo na základní škole přistupováno individuálně a byly zohledňovány jejich vzdělávací potřeby, případně byli vzděláváni jako integrovaní žáci podle individuálního vzdělávacího plánu, snažíme se v tomto přístupu pokračovat. Samozřejmě přihlížíme k tomu, že žáci by měli ze základních škol přicházet s vytvořeným systémem nápravných a kompenzačních postupů, měli by umět používat kompenzační pomůcky atd. Hned od začátku docházky na naši školu se snažíme usnadnit žákům se specifickou poruchou učení přechod ze ZŠ tím, že je systematicky vyhledáváme na základě dotazníků, které vyplňují všichni rodiče uchazečů o vzdělávání ještě před nástupem žáků na ISŠ HPOS Příbram.

Po nástupu do školy při nejbližší možné příležitosti navazujeme kontakt s žákem a jeho rodiči, pokud to situace vyžaduje (především, jde-li o integrovaného žáka) oslovíme i pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, kteří mají žáka v péči a se kterými vzdělávání, případně tvorbu a plnění individuálního vzdělávacího plánu konzultujeme. Individuální vzdělávací plán je žákovi vypracováván příslušnými učiteli předmětů, kterých se týká, ve spolupráci s výchovným poradcem a pracovníkem příslušného odborného poradenského pracoviště na základě závěrů a doporučení z odborného vyšetření. Protože tito žáci jsou ve vysoké míře ohroženi školní neúspěšností a následným předčasným odchodem ze vzdělávání, považovali jsme za nutné formu a obsah jejich vzdělávání také zakotvit v jednotlivých školních vzdělávacích programech. Školní vzdělávací program mimo již zmiňovaného individuálního vzdělávacího plánu stanovuje také pravidla klasifikace a ukončování vzdělávání.

Pravidla klasifikace a ukončování vzdělávání

Při klasifikaci žáka se specifickou poruchou učení klade učitel důraz na ten druh projevu (ústní nebo písemný), ve kterém má žák předpoklady podat lepší výkon. Při klasifikaci nevychází učitel z prostého počtu chyb, ale z počtu jevů, které žák zvládl. Také způsob ukončování vzdělávání žáků má u žáků se specifickou poruchou učení svá specifika. V případě žáků oborů zakončených závěrečnou zkouškou rozhodne ředitelka školy u písemné části závěrečné zkoušky na základě žádosti žáka a doporučení pedagogicko-psychologické poradny o časovém navýšení na vypracování zkoušky. Zpravidla toto navýšení bývá podle stupně specifické poruchy učení v rozsahu 10–25 % z celkové časové dotace. U ústní a praktické části závěrečné zkoušky je žákovi zajištěn individuální přístup (důraz na porozumění otázce, přítomnost výchovného poradce, pokud si to žák přeje aj.).

U praktické zkoušky, pokud by její zdárné vykonání mohlo být negativně ovlivněno specifickou poruchou učení, zejména dyskalkulií těžkého stupně, jsme v jednom případě na základě konzultace s metodikem Národního ústavu pro vzdělávání a pracovnicí pedagogicko-psychologické poradny přizpůsobili zadání individuálním potřebám žáka. U žáků oborů vzdělání zakončených maturitní zkouškou probíhá státní část maturitní zkoušky v souladu s Přílohou č. 2 k Vyhlášce 177 / 2009 Sb.

V profilové části maturitní zkoušky je žákům se specifickou poruchou učení na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny a písemné žádosti žáka poskytnut individuální přístup, případně časové navýšení na vypracování praktické části v takovém rozsahu, aby jeho uskutečnění nebylo v rozporu s organizací maturitní zkoušky. U oboru Obchodník bereme v úvahu také fakt, že ne všichni žáci zvládnou státní část maturitní zkoušky. To nás vedlo k tomu, abychom nejen pro žáky se specifickou poruchou učení ve školním vzdělávacím programu tohoto oboru zakotvili možnost podle zájmu, po splnění rozsahu praktického vyučování a složení stanovené zkoušky z odborného výcviku a po úspěšném ukončení třetího ročníku, absolvovat závěrečné zkoušky v oboru vzdělání Prodavač a získat tak i střední vzdělání s výučním listem.

Žáci s dalšími speciálními vzdělávacími potřebami

Dalšími žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou žáci se specifickými poruchami chování na základě ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorders), u kterých může být specifická porucha chování provázena také rysy specifické poruchy učení. Těmto žákům poskytujeme stejný přístup jako žákům se specifickými poruchami učení, včetně vypracování individuálního vzdělávacího plánu na základě specifické poruchy chování s dopadem do všech předmětů. Navíc těmto žákům poskytujeme zvláštní přístup i v oblasti nároků na chování (žákovi je v průběhu výuky umožněno přiměřené pohybové uvolnění, relaxace, žák s ADHD není trestán za projevy hyperaktivity, ve výuce jsou často střídané činnosti, jsou mu zadávány krátké a krátkodobé úkoly, učitel svým přístupem předchází možnému afektivnímu jednání žáka, využívá pozitivní motivaci, posiluje žádoucí způsoby chování, toleruje poruchy pozornosti, psychomotorický neklid a impulzivitu, výkyvy a kolísání ve výkonnosti atd.).

U žáků s lehkým zrakovým nebo sluchovým postižením se snažíme ve vzdělávání volit takové formy a prostředky komunikace, abychom co nejvíce napomohli jejich porozumění učivu a zvládnutí požadavků pro zdárné absolvování a získání kompetencí k výkonu profese, pro kterou se připravují. Individuální přístup, spolupráce s rodiči žáka a konzultace s příslušným speciálním pedagogickým centrem jsou samozřejmostí. Při závěrečných zkouškách je žákům poskytnut individuální přístup a v případě žáků s kombinovanými vadami (taktéž s vadami řeči) je ředitelkou školy umožněno žákovi odpovídat i při ústní části písemnou formou. O tuto možnost musí žák písemně požádat ředitelku školy nejpozději 1 měsíc před konáním závěrečné zkoušky.

Škola také pracuje s dalšími žáky se specifickými vzdělávacími potřebami – s žáky dlouhodobě nemocnými, zdravotně oslabenými, žáky s intelektem na hranici lehké mentální retardace, žáky ohroženými nežádoucími společenskými jevy, žáky se sociálním znevýhodněním a žáky cizinci. Při vzdělávání všech těchto skupin žáků vycházíme z konkrétní situace a vzdělávacích schopností a potřeb žáků a uplatňujeme ve vzdělávání individuální přístup.

Psychologická podpora žáků s SVP

Co se týče psychologické podpory žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, využíváme práci školního psychologa, který poskytuje své služby nejen jednotlivcům, ale také celým kolektivům tříd, členům pedagogického sboru a je k dispozici také rodičům žáků. Se školním psychologem spolupracuje výchovný poradce, který získal plnou kvalifikaci včetně absolvování kurzu pro práci s žáky se zdravotním postižením. Výchovný poradce eviduje žáky se specifickými vzdělávacími potřebami, sleduje jejich úspěšnost, v případě potřeby konzultuje s žáky a jejich rodiči, třídními učiteli, metodicky vede učitele příslušných předmětů.

Ostatní žáci školy jsou přirozeným a vhodným způsobem seznamováni s problematikou týkající se žáků s různým postižením nebo znevýhodněním. V tomto směru pedagogům velice pomáhá zapojení školního psychologa, výchovného poradce nebo lektorů, kteří se podílejí na projektech zaměřených na zdravý životní styl.

Velice důležitá je také úloha třídních učitelů ve třídách, kde jsou vzděláváni žáci se specifickými vzdělávacími potřebami. Jejich práce spočívá především v navození a udržování pozitivního klimatu třídy. Své působení na žáky provádějí jednak v rámci adaptačního kurzu v úvodu studia, jednak během celého studia v rámci třídnických hodin a společných činností, např. exkurzí. Třídní učitelé úzce spolupracují s výchovným poradcem a školním psychologem.

Členové pedagogického sboru jsou v přístupu ke vzdělávání a hodnocení výsledků žáků se specifickými vzdělávacími potřebami povinni poskytnout jim individuální přístup a řídit se doporučeními a závěry z vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, spolupracovat s výchovným poradcem, školním psychologem a rodiči žáka. Vedení školy pravidelně zařazuje do plánu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků semináře tematicky zaměřené na rozšiřování kompetencí učitelů ke vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Pedagogický sbor (včetně učitelů odborného výcviku) je také systematicky vzděláván formou přednášek, seminářů a dílen zaměřených na zvyšování kompetencí řešit výchovné a vzdělávací problémy, pracovat s třídním kolektivem, řešit konfliktní situace mezi žákem a učitelem, pracovat s kritikou a pochvalou, vytvářet vlastní autoritu, rozvíjet dovednosti v oblasti komunikace a tvorby pozitivních vztahů v třídním kolektivu.

Na základě hodnocení vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami zvažujeme do budoucna rozšířit péči o tyto žáky o celou řadu aktivit. Jednou z nich je například vytvoření klubu

žáků se specifickými poruchami učení, kde by si mohli předávat zkušenosti a navzájem se posilovat v motivaci k dalšímu vzdělávání. Zvažujeme také zakotvit do školních vzdělávacích programů možnost u žáků se specifickými vzdělávacími potřebami rozložit učivo do více ročníků. Velké možnosti ke změnám vidíme i v péči o žáky se sociálním znevýhodněním.

Použitá literatura a zdroje

- Zákon č. 561 / 2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- ŠVP ISŠ HPOS Příbram: Aranžér, Cukrář, Kuchař-číšník, Hotelová škola, Služby cestovního ruchu, Obchodník, Podnikání
- RVP oborů H, L, M
- Vyhláška č. 73 / 2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (novelizace vyhláškou č. 147 / 2011 Sb.)
- Vyhláška č. 72 / 2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (novelizace vyhláškou č. 116 / 2005 Sb.)

Publikace

Průřezová témata ve výuce žáků odborných škol

1. díl – Občan v demokratické společnosti a Informační a komunikační technologie
2. díl – Člověk a životní prostředí a Člověk a svět práce
Dvoudílná metodická příručka pro učitele odborných škol ukazuje, jak přistupovat k aplikaci průřezových témat do ŠVP a vlastní výuky. Oba díly obsahují desítky příkladů a ukázek realizace průřezových témat v různých školách, oborech a vyučovacích předmětech. Publikace vyjdou začátkem roku 2012.

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením ve středních školách

Publikace obsahuje soubor textů zabývajících se problematikou vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Témata jednotlivých kapitol jsou zvolena tak, aby čtenáře motivovala při práci s těmito žáky a jejich integrací a pomohla se zapracováním problematiky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami při tvorbě ŠVP. Autory publikace jsou odborní pracovníci Národního ústavu pro vzdělávání a učitelé středních odborných škol. Vybraná témata, která zpracovávali učitelé středních odborných škol, jsou v publikaci zpracována formou případových studií nebo příkladů dobré praxe. Vyjde v únoru 2012.

Žákovské projekty – cesta ke kompetencím

Metodická příručka pro učitele odborných škol je věnována projektovému vyučování a žákovským projektům jako nástrojům pro rozvoj klíčových kompetencí. Publikace obsahuje 32 příkladů dobré praxe odborných škol. Jedná se o projekty různého typu: individuální i skupinové, předmětové – vztahující se k odborným nebo všeobecně vzdělávacím předmětům, nepředmětové – týkající se např. aplikace průřezových témat, výchovných a jiných školních aktivit. Součástí příručky je CD, na kterém naleznete veškeré žákovské projekty včetně příloh a dokumentace. Lze je tedy zkopírovat a využívat přímo při vyučování.

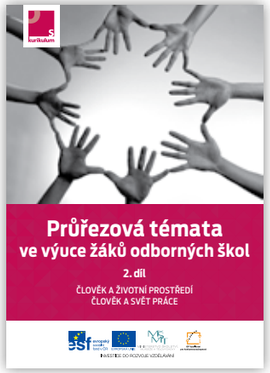

Sborník příspěvků ze závěrečné konference projektu Kurikulum S

Autoři: Ing. Taťána Vencovská, Mgr. Martina Kaňáková, Mgr. Petr Knecht, Ph.D., Ing. Radoslav Kučera, Ing. Zdeňka Marešová, doc. Ing., Berta Rychlíková, CSc., Mgr. Miroslava Bazinková, RNDr. Věra Zábojníková, Mgr. Miloš Blecha, Ing. Agáta Kočí, Mgr. Pavla Ježková, PaedDr. Dagmar Pančíková, Mgr. Roman Křivánek, PhDr. Ivana Šmejdová, Eliška Jiříková a Ing. Jan Staněk, Mgr. František Procházka, Ing. Věra Zezuláková, Mgr. Marie Velflová

Návrh obálky a grafická úprava: Zdeněk Kalenský
Editorka: Lucie Šnajdrová
Jazyková korektura: Tereza Rychtaříková

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Praha 2012
ISBN: 978-80-87063-54-5

Praha 2012

Tato publikace je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky